

**MASENNUKSEN PARITERAPIASSA TAPAHTUVA MUUTOS DIALOGISENA
PROSESSINA**

**Anu Huikuri &
Saara Tuoresmäki**

**Pro gradu -tutkielma
Jyväskylän yliopisto
Psykologian laitos
tammikuu 2010**

TIIVISTELMÄ

Masennuksen pariterapiassa tapahtuva muutos dialogisena prosessina

Anu Huikuri & Saara Tuoresmäki

Ohjaajat: Jaakko Seikkula & Aarno Laitila

Pro gradu -tutkielma

Jyväskylän yliopisto, Psykologian laitos

tammikuu 2010

33 sivua, 2 liitettä

Tässä pro gradu -tutkimuksessa tarkasteltiin kahden nuoren avoparin pariterapiaprosesseja osana Dialogiset ja narratiiviset prosessit masennuksen pariterapiassa -tutkimusprojektia (DINADEP). Molemmat terapiaprosessit olivat tuloksellisia, joskin toisessa prosesseista tuloksen saavuttaminen kesti huomattavasti pidempään. Lähtökohtaisesti muutoksen oletettiin jollakin tapaa näkyvän asiakkaiden puheessa esiin tulevissa toimijuuksissa. Diskurssianalyttisellä otteella määriteltiin asiakkaiden puheessaan tekemät asemoinnit ja niihin liittyvät toimijuudet, joiden todettiin muuttuvan terapian myötä. Muutoksen rakentumisen dialogisia ulottuvuuksia tutkittiin Seikkulan ja Laitilan yhä kehitteillä olevalla menetelmällä, joka yhdistää dialogisia ja narratiivisia työkaluja siten, että pariterapiakeskustelujen monitoimijaisuus on tavoitettavissa. Menetelmän keskeisessä analyysivaiheessa keskityttiin vastausprosesseihin ja etenkin terapeuttien lausumiin ja niiden dialogisuuden laadun määrittelyyn. Analyysin perusteella todettiin molemmista terapioiden tutkitut keskustelut suurelta osin dialogisiksi dialogeiksi, joita terapeutit onnistuivat vastauksillaan ylläpitämään. Ulkoiseen dialogiin kytkemiensä uusien äänien myötä terapeutit liittivät ongelmien käsittelyyn uusia merkityksiä, joiden integroitumisesta asiakkaiden sisäisiin dialogeihin saatiin myös viitteitä. Vastausprosessien analyysin perusteella dialogisuus todettiin varsin monitasoiseksi vuorovaikutuksen ominaisuudeksi. Vaikka vastaus voitiin määritellä dialogiseksi suhteessa edeltävän lausuman johonkin sisältöön, todettiin sen olevan monologinen suhteessa mahdollisiin muihin sisältöihin, jotka jäivät vastaamatta. Tämä näyttäytyi etenkin pidemmässä terapiaprosessissa siten, että asiakkaan puheenvuoroissa välittyvät tunnesisällöt jäivät toistuvasti vastaamatta sen kustannuksella, että lausuman jokin muu sisältö tuli vastatuksi. Tutkimuksen pohjalta avautui aiheeseen näkökulma, joka vaatii käytetyn tutkimusmenetelmän kehittämistä ja sen avulla dialogisuuden monitasoisuuden jatkotutkimusta.

Avainsanat: asemointi, dialogisuus, monologisuus, positio, toimijuus, vastausprosessit

SISÄLLYS

1. Johdanto	2
2. Aineisto ja menetelmät	8
2.1. Tutkimuksen aineisto	8
2.2. Käytetyt menetelmät	8
2.3. Analyysin eteneminen	10
3. Tulokset	11
3.1. Miian ja Teron terapia	11
3.1.1. <i>Positiot ja toimijuudet</i>	11
3.1.2. <i>Narratiiviset jaksot, vastausprosessit ja dialogisuuden tarkastelu</i>	13
3.1.3. <i>Yhteenveto tuloksista</i>	18
3.2. Mikan ja Anun terapia	19
3.2.1. <i>Positiot ja toimijuudet</i>	20
3.2.2. <i>Narratiiviset jaksot, vastausprosessit ja dialogisuuden tarkastelu</i>	21
3.2.3. <i>Yhteenveto tuloksista</i>	25
4. Pohdinta	27
5. Lähteet	31

Liitteet

1. JOHDANTO

Dialogisuus on postmodernin terapian yksi keskeisimmistä ihanteista. Modernit käsitykset universaaleista totuuksista, ongelmakeskeisestä ajattelusta ja terapeutin auktoriteettisesta asiantuntijuudesta ovat muuttuneet suhteelliseen ja dialogiseen näkökulmaan siitä, kuinka ymmärrys muodostuu terapiakeskustelussa (Anderson, 2003). Kielen merkitys terapiaprosessin perustana on korostunut ja dialogisuudella on keskeinen asema muun muassa Andersonin (2007) yhteistoiminnallisessa terapiassa ja Seikkulan (2002) avoimen dialogin lähestymistavassa. Näissä malleissa huomio ei kiinnity pelkästään siihen, mitä asiakkaat sanovat, vaan terapeuttien oma kielenkäyttö tulee tärkeämmäksi. Mihail Bahtinin (1981; 1986; 1991) ajatukset ovat olleet pohjana monelle, jotka ovat eri näkökulmista pohtineet dialogisuuden merkitystä terapiatyössä (esim. Gonçalves & Guilfoyle, 2006; Haarakangas, 1997; Paré & Lysack, 2004; Rober, 2002; Seikkula, 2002; Seikkula & Trimble, 2005). Jyväskylän yliopiston psykologian laitoksessa tehty dialogisuuteen keskittyvä tutkimus on tuottanut useita pro gradu -tutkielmia muun muassa väkivaltaisten miesten ryhmämuotoisesta hoidosta (esim. Räsänen, 2006), psykoosiin sairastuneiden hoitokokouksista (esim. Kenttä & Kuitunen, 2006; Kivimäki & Kämäräinen, 2003) ja masennuksen pariterapiasta (esim. Harju & Luukkonen, 2003; Hautamäki & Ojala, 2008).

Tämän pro gradu -tutkimuksen kohde on masennuksen pariterapia. Pariterapian tuloksellisuus masennuksen hoidossa on aiemmissa, määrällisissä tutkimuksissa osoitettu riippumatta siitä, onko parilla myös parisuhdeongelmia (Emanuels-Zurveen & Emmelkamp, 1997; Mead, 2002). Tutkimusten perusteella pariterapia näyttäisi olevan yhtä tehokas masennuksen hoitomuoto kuin yksilöterapia, mutta sen on todettu parantavan parisuhteen laatua yksilöterapiaa enemmän (Barbato & D'Avanzo, 2008). Määrälliset tutkimukset keskittyvät kuitenkin vain terapian tuloksellisuuteen ottamatta kantaa niihin tekijöihin, jotka tekevät terapiasta tuloksellista. Etenkin masennuksen hoidossa on vaikea osoittaa tuloksellisuuseroja eri psykoterapiamuotojen välillä, joten muutokseen johtavien prosessien tunnistaminen nousee entistä tärkeämmäksi (Watson & Greenberg, 1996). Kriittisesti ajatellen tuloksellisuustutkimus ei tarjoa sellaista tietoa, jota terapeutit voisivat käytännön terapiatyössä hyödyntää (Pinsof & Wynne, 2000). Tällä pro gradu -tutkimuksella pyrimme vastaamaan tähän tarpeeseen ja selvittämään masennuksen pariterapiassa käydyn dialogin piirteitä, sekä mahdollisesti tarjoamaan näköaloja siihen, kuinka dialogisuus olisi kehitettävissä.

Konkreettisimmassa merkityksessään dialogi on yksilöiden välistä merkkivälitteistä vuorovaikutusta (Luckmann, 1990). Normatiivisessa mielessä dialogi ymmärretään usein vuorovaikutuksen ideaaliksi, jonka piirteinä painottuvat symmetrisyys, tasavertaisuus ja

hyväntahtoinen pyrkimys yhteisymmärrykseen. Abstraktimpi ymmärrys dialogista liitetään mihin tahansa inhimilliseen vuorovaikutukseen, kommunikaatioon tai ymmärrykseen, jossa vaikuttaa dialogisuus. Dialogisuus voidaan laajimmillaan määritellä ymmärrykseksi, jonka mukaan kaiken olemassaolon perustana on ihmisten keskinäinen riippuvuus. Dialogismi epistemologiana ottaa kaikessa huomioon dialogisuuden, ja ihmisen toiminta, ajattelu ja lausumat nähdään riippuvuussuhteissa siihen, mitä toiset ovat tehneet, tekevät tai mitä heidän oletetaan tekevän tulevaisuudessa (Linell, 2009). Tämän vastakohtana on monologismi, joka äärimmillään kiistää itsestä ulkopuolisen toisen yhtäläisine oikeuksineen ja velvollisuuksineen (Bahtin, 1991). Monologismi esittää ihmiset autonomisina ja rationaalisina yksilöinä korostaen heidän kognitiotaan ja käyttäytymistään samalla kiistäen sosiaalisten entiteettien olemassaolon (Linell, 2009). Avtonomovaa (1999) mukailleen Mönkkönen (2002) jäsentää dialogisuutta humanistisesta ja lingvistisestä näkökulmasta käsin siten, että ensimmäisessä korostuu ihmisten suhteen merkitys ja jälkimmäisessä heidän välisensä kommunikaatio.

Bahtin (1981) määrittelee kielen dialogisuuden piirteeksi ”kolmansien osapuolten” läsnäolon. Dialogi ei koskaan muodostu pelkästään sitä käyvien henkilöiden äänistä, vaan heidän suillaan puhuvat myös lukuisat virtuaaliset toiset. Jokainen puhuttu dialogi on jatkoa jollekin aiemmalle dialogille ja siten täynnä toisten ajatuksia, sisältöjä, asenteita, arvoja ja mielipiteitä. Puhuttu sana tulee omaksi vasta puhujan täyttäessä sen omilla merkityksillään, sitä ennen se kantaa edellisten lausujien merkityksiä. Täten mikä tahansa keskustelu voidaan nähdä pienenä osana sitä ikiaikaista dialogia, jolla on menneisyys, nykyhetki ja tulevaisuus (Markova, 2006). Shotter ja Billig (1998) korostavat Bahtinin ajatuksiin viitaten sitä, ettei sanottu ole pelkästään heijastus jostakin olemassa olevasta, vaan dialogiset tapahtumat tuovat esille myös jotakin ainutlaatuista ja ei toistettavissa olevaa. Nimenomaisesti näissä hetkissä tarjoutuu mahdollisuus muutokseen ja uusien merkitysten muodostumiseen. Bahtinin (1991) dialogisuuden keskeisimpänä ajatuksena on ymmärrys siitä, että tullakseen merkitykselliseksi sana vaatii tulla vastatuksi. Seikkulan (2003) mukaan kieli on aina dialogista. Monologisetkin lausumat ovat dialogisia siten, että ne ovat sanottuja jollekin, mutta suljettuja siten, etteivät ne vaadi vastausta. Bahtinin (1991) mukaan eläminen itsessään on luonnostaan dialogista ja tämän olemassaolon perimmäisen dialogisuuden vuoksi Gonçalves ja Guilfoyle (2006) näkevät mahdottomaksi dialogisuuden täydellisen kieltämisen. Monologinen vuorovaikutus voidaan pikemminkin nähdä rajoitettuna dialogisuutena tai pyrkimyksenä tukahduttaa dialogisuus.

Psykologisena ilmiönä dialogisuus siirtää painopisteen siitä, mitä oletetaan tapahtuvan ihmisten yksilöllisissä mielissä heidän välisiinsä sosiaalisiin käytäntöihin. Psykyttä ei etsitä mielensisäisistä rakenteista, vaan sen ymmärretään tulevan näkyväksi havainnoitavissa olevasta

kommunikaatiosta (Shotter & Billig, 1998). Terapiassa muutoksen mahdollistaa terapeutin ja asiakkaan yhteistoiminnallisessa kumppanuudessa synnyttämä dialoginen keskustelu (Anderson, 2007). Dialogisuus on terapiassa sekä keino että päämäärä. Pyrkimyksenä on luoda jaettu tila, jossa uuden ymmärryksen on mahdollista syntyä. Intervention kohteeksi tulee asiakkaiden sijasta dialogi, jota heidän kanssaan käydään (Seikkula, 2002). Dialogisuuden synnyttäminen edellyttää terapeuteilta aktiivista läsnäoloa, ei-tietämisen lähtökohtaa ja uteliaisuutta asiakkaan tarinaan (Anderson & Goolishan, 1992). Ei-tietämisen positioon asettautumalla terapeutti pyrkii luomaan asetelman, jossa asiakkaalla on asiantuntijuus omasta tilanteestaan sen sijaan, että terapeutti pyrkisi määrittelemään sen omasta tietämyksestään käsin. Terapeutin asiantuntijuus näkyy pikemminkin siinä, kuinka hän kykenee luomaan dialogiselle dialogille tilan syntyä.

Dialogisissa keskusteluissa merkitysten rakentamiseen osallistuvat kaikki läsnä olevat äänet muodostaen polyfonian (Seikkula & Arnkil, 2005). Bahtinia mukailleen Haarakangas (1997) määrittelee polyfonian itsenäisten äänien moninaisuudeksi, jonka vallitessa voidaan keskustelussa kuulla ristiriitaisiakin ääniä, kunhan ne ovat samanarvoisia. Polyfonia voi olla joko vertikaalista siten, että yhden puhujan lausumissa kuuluu useita eri ääniä tai horisontaalista, jolloin eri äänet liittyvät dialogiin eri puhujien lausumina. Mitä enemmän polyfoniaan liittyy eri ääniä, sitä suurempi on mahdollisuus uuden ymmärryksen syntymiselle (Seikkula & Trimble, 2005) ja alun perin yksiaäniset monologiset sanat alkavat saada moniäänisiä dialogisia aspekteja (Seikkula, 2003). Osa polyfonian muodostavista äänistä lausutaan ääneen ja osa on olemassa tilanteeseen osallistuvien sisäisinä kokemuksina tai elävät heidän ruumiintoiminnoissaan (Seikkula & Arnkil, 2005). Ihminen ei osallistu dialogiin pelkästään kielellään vaan kokonaisuutena kehollaan, hengellään ja sielullaan (Bahtin, 1991).

Stern (2004) painottaa tämänhetkisyyden merkitystä psykoterapiakontekstissa. Tämänhetkisyyden kokemus pitää sisällään kaikki tietoisuuden tavoittamat sekä ruumiilliset että psyykkiset kokemukset ja tunteet, joita eletään tietyssä lyhyessä hetkessä. Tämänhetkisyyden on enemmänkin implisiittinen kuin sanallinen ja eksplisiittinen kokemus. Terapiatilanteessa tämänhetkisyyden merkityksen korostaminen siirtää fokuksen kerrotuista tarinoista siihen hetkeen, jolloin niitä kerrotaan (Seikkula, 2008). Terapeutti ja asiakas jakavat sanattoman tämänhetkisyyden kokemuksen, jossa polyfonian muodostavat kehon äänissä ilmaistut tunteet. Kuten puhuttu sana, myös kyynelissä, kasvojen ilmeissä tai kehon asennoissa kuuluvaksi tuleva ääni vaatii vastausta tullakseen merkitykselliseksi. Terapiatilanteessa on tärkeää, että terapeutti on sensitiivinen näille kehon äänille, jotka saattavat viestittää jotakin sellaista, jolle ei ole vielä sanoja tai jota ei voida sanoa ääneen (Seikkula & Trimble, 2005).

Yksi tapa vastata asiakkaiden lausumiin dialogisesti on terapeuttien keskinäinen refleктоiminen. Mezirowin (1981) mukaan reflektiivisyys on tietoisuutta omista havainnoista, merkitystulkinnosta, käyttäytymisestä tai omista tavoista nähdä, ajatella ja toimia. Tiuraniemi (2002) tarkoittaa reflektiivisyydellä ”omien tai toisen sisäisten tilojen havainnointia, tunnistamista, ilmaisua ja niihin suhtautumista”. Haarakangas (2008) korostaa reflektiivisen toiminnan moniäänistä ja dialogista luonnetta, sillä siinä kyseenalaistuu yhden totuuden todellisuus ja mahdollistuu pohdinta eri näkökantojen välillä. Terapeuttien keskinäinen refleктоinti on mahdollisuus jatkaa terapiatilanteen tapahtumien terapeutissa käynnistämää sisäisen prosessin kehittelyä ääneen. Haarakangas (1997) on tutkimuksissaan hoitokokouksista osoittanut, että refleктоinti edistää moniäänisyyttä, dialogisuutta ja terapeuttisuutta. Keskinäisen refleктоinnin kautta terapeutit voivat liittää polyfoniaan omia subjektiivisia merkityksiään ja tunnekokemuksiaan, luoda yhteistä ymmärrystä keskinäisessä dialogissaan sekä edistää potentiaalista diskurssia, jossa dialogiin liitetään sellaista puhetta, johon asiakkaat eivät ilman terapeuttien myötävaikutusta vielä kykene. Keskinäisessä refleктоinnissa terapeuteille mahdollistuu tunnekokemusten dialoginen jakaminen. Terapeuttien refleктоinti voi myös toimia vuorovaikutusmallina sitä seuraaville asiakkaille.

Diskursiivisesta tutkimusperinteestä lähtöisin oleva positioinnin teoria (Positioning Theory) on kehitetty sosiaalisissa vuorovaikutustilanteissa tapahtuvan toiminnan tutkimusvälineeksi (Davies & Harré, 1990). Käsitteistä positio ja positiointi käytetään myös termejä (subjekti)asema ja asemointi, joita kaikkia käytämme jatkossa yhtäläisessä merkityksessä. Positioinnin teoria pyrkii tavoittamaan episodeiksi nimettyjen symbolisvälitteisten vuorovaikutustilanteiden liikkeessä olevan ja alati muuttuvan luonteen. Positioinnin teoria nähdäänkin dynaamisempaan vaihtoehtona verrattain pysyvälle ja jäykälle roolin käsitteelle. Rooli rajaa toimintaa asettaen kuhunkin kanssakäymiseen liittyviä odotuksia ja vaatimuksia, joiden myötä vuorovaikutustilanne saa ritualisoituneita piirteitä. Roolista käsin puhuttu ymmärretään osin roolin tuotokseksi ja siten myös sanottu tulkitaan suhteessa siihen rooliin, josta se on tuotettu. Positioinnin teoria keskittyy tarkastelemaan sitä, kuinka vuorovaikutukseen osallistujat rakentuvat diskursiivisissa käytännöissä, samalla kun he itse käyttävät kyseisiä diskursiivisia käytäntöjä resursseina uusien positioiden rakennukseen. Teoriassa korostuu kunkin vuorovaikutuksen ainutkertaisuus ja sen ajallinen ja paikallinen tilanteisuus (Langehove & Harré, 1999).

Törrönen (2000) määrittelee positioiden rakentuvan kommunikaatiossa kolmen elementin – kategorioiden, tarinalinjojen ja positioitumisen – yhteisvaikutuksena. Position rakentumisen spatiaaliseksi ulottuvuudeksi Törrönen nimeää kategorisoinnit ja luokittelut. Näiden vastakohtaisuuksien kautta puhuja tekee eron itsensä ja muiden välillä siten, että ”minä” eroaa

”muista” jonkin merkityksenannon tavan suhteen. Tarinalinjoissa puhujan asema on suhteessa aikaan ja historiaan. Tarinalinjat ovat vakiintuneita puheen muotoja, joissa välittyy mennyt ja nykyinen, ja joista on jossakin määrin ennustettavissa myös tuleva. Puhujan kategorisoidessa itsensä erilaiseksi muista hän samalla tuottaa arvoja ja niihin liittyviä sosiaalisia maailmoja, jotka asettuvat historiallisiin jatkumoihin. Tässä position rakentumisen ajallisessa aspektissa puhujan toiminta saa narratiivisen ulottuvuuden. Position rakentumisen positionaalisessa aspektissa kategoriat ja tarinalinjat liittyvät kommunikaation näkökulma- ja vuorovaikutusrakenteisiin. Näkökulma, johon puhuja itseään puheellaan sijoittaa, on suhteessa muihin näkökulmiin sekä episodissa esiintyviin kategorioihin ja tarinalinjoihin. Positionaalinen aspekti tuo esille, kenen identiteettiä episodissa näyttäytyvän subjektiaseman rakentamisessa, neuvottelussa tai käytössä kielellisesti vahvistetaan ja kenen identiteettiä vastaavasti horjutetaan tai heikennetään.

Missä tahansa vuorovaikutustilanteessa osallistujat pyrkivät tekemään toimintaansa ymmärretyksi, ilmaisemaan omia näkemyksiään tai vaikuttamaan toisten toimintaan käyttäen retorisia keinoja. Näiden puheaktien kautta puhuja aktiivisesti sijoittaa itsensä (refleksiivinen positioon asettautuminen) tai muut (vastavuoroinen positioon asettaminen) johonkin toimijuuteen tai johonkin näkökulmaan ja tulee itse samalla tavalla sijoitetuksi suorittamiensa puheaktien johdosta (Davies & Harré, 1990). Positiointien kautta vuorovaikutuksessa olevien velvollisuudet, moraaliset oikeudet ja valta-asetat tulevat määritellyiksi (Langehove & Harré, 1999). Tirado ja Gálvez (2007) korostavat positioiden dynaamisuuden ja kontekstisidonnaisuuden vuoksi niiden hyvinkin nopeasti muuttuvaa luonnetta. Keskustelussa positiot voivat tulla haastetuiksi, hylätyiksi tai hyväksytyiksi ja lopullinen positiointi syntyy neuvottelun kautta.

Sosiaaliskognitiivisessa teoriassa Bandura (2001) viittaa toimijuudella ihmisen kykyyn toimia tarkoituksenmukaisesti ja suunnitelmallisesti samalla omaa itseään ja toimintaansa arvioiden ja tämän mukaan toimintaansa ja omaa itseään säädellen. Banduran mukaan yksilöllisen toimijuuden lisäksi on määriteltävissä toisen kautta toimijuus (proxy agency) sekä kollektiivinen toimijuus, jossa toimijuus määrittyy yhteistyöksi jonkin yksilöllisen toimijuuden saavuttamattomissa olevan päämäärän tavoittamiseksi. Narratiivisessa perinteessä McLeod (1997) määrittelee toimijuuden Bakania (1966) mukailen pyrkimykseksi oman itsen ja ympäristön kontrolliin sekä hallinnan ja autonomian kokemuksiin. Anderson (1997) viittaa toimijuudella yksilön käsitykseen omasta toimintakyvystään. Andersonin mukaan toimijuus on kykyä käyttäytyä, tuntea, ajatella ja tehdä valintoja siten, että se koetaan vapauttavaksi ja uusia mahdollisuuksia luovaksi. Ronkaisen (1999) mukaan toimijuudesta on mielekästä puhua vain silloin, kun on olemassa mahdollisuus toimia ja tehdä valintoja, sillä pakko, alistaminen ja vaihtoehdottomuus kaventavat toimijuutta. Ronkainen määrittelee toimijuuden analyysin olevan aina myös vallan

analyysia. Koivula ja Siivinen (2007) käyttävät pro gradu -tutkimuksessaan Riessmanin (2002) tekemiä toimijuuspuheen määrittelyjä. Niiden mukaan vahva toimijuus määritellään puheeksi, jossa kertoja kuvaa toimivansa omasta tahdostaan omien valintojensa pohjalta. Heikko toimijuus puolestaan määritellään puheeksi, jossa korostuu vaihtoehdottomuus ja pakon edessä toimiminen. Näiden lisäksi on määriteltävissä myös toimijaton puhe, jonka tunnusmerkkejä ovat passiivimuodon, nominalisaation ja nollapersoonarakenteen käyttö (Kurri & Wahlström, 2007). Tällöin toimija ei ole aktiivinen toimija, vaan pikemminkin tapahtumien vastaanottaja. Margareta Hydén (2005) lähestyy naisia kohdistuneen lähisuhdeväkivallan tutkimuksissa toimijuuden tarkastelua naisten kertomuksissa rakentuvien positiointien kautta. Haastatellut naiset asemoivat kertomissaan tarinoissa itsensä positioihin, joiden kautta toimijuus muotoutuu joko vahvaksi tai alistaiseksi. Positioiden dynaamisuus tulee todennettua niiden vaihtuvuudessa jopa saman tarinalinjan sisällä.

Pro gradu -tutkimuksessaan Koivula ja Siivinen (2007) tarkastelivat toimijuuden rakentumista masennuksen pariterapiassa narratiivisesta näkökulmasta. Narratiivinen viitekehys kuitenkin asettaa aineiston tarkastelulle tiettyjä reunaehtoja, sillä kiinnostuksen kohteena ovat kerrotut tarinat ja siten menneisyys. Tarinan kerronta terapiatilanteessa ei koskaan voi tavoittaa tämänhetkisyttä, sillä kuulluksi tullessaan lausuman syntymä on jo menneisyyttä (Seikkula, 2008). Sen sijaan dialogisuuden näkökulmasta tarkasteltuna voimme tavoittaa sen, mitä terapiakeskustelussa tapahtuu ”tässä ja nyt”. Tämän tutkimuksen päätavoitteena onkin tarkastella masennuksen pariterapiassa tapahtuvaa muutosta ja selvittää, kuinka tämä muutos rakentuu dialogisena prosessina. Lähtökohtaisesti oletamme muutoksen tulevan esiin asiakkaiden toimijuuksissa, jotka rakentuvat asiakkaiden kielellisten asemointien kautta. Ensimmäiseksi tutkimmekin, minkälaisia asemointeja terapiakeskusteluissa tehdään ja minkälaisia toimijuuksia näiden asemointien kautta muotoutuu. Seuraavaksi tarkastelemme sitä, minkälainen dialoginen prosessi tämän kielessä tapahtuvan merkitysten rakentumisen taustalla on. Kiinnostuksemme kohdennamme erityisesti siihen, miten terapeutit vastauksillaan ovat osana tätä dialogista prosessia.

2. AINEISTO JA MENETELMÄT

2.1. Tutkimuksen aineisto

Tämän pro gradu -tutkimuksen aineisto on osa Dialogiset ja narratiiviset prosessit masennuksen pariterapiassa -tutkimusprojektia (DINADEP). Aineisto on tuotettu kolmessa sairaanhoitopiirissä eri puolilla Suomea. Valituissa sairaanhoitopiireissä masennuksen vuoksi hoitoon hakeutuneet satunnaistettiin koe- ja kontrolliryhmiin, joista koeryhmässä olleet osallistuivat puolisonsa kanssa pariterapiaan ja verrokkeja hoidettiin yksilöterapiassa. Hoidon toteuttivat systemisen perheterapiakoulutuksen läpikäyneet erityistason psykoterapeutit, jotka ovat perehtyneet dialogisuuden ja narratiivisuuden periaatteisiin. Tutkimusprojektin tavoitteena on tutkia ja kehittää pariterapiaa masennuksen hoitomuotona analysoiden sen vaikuttavuutta, psykoterapiaprosesseja ja niissä tapahtuvia muutoksia (Seikkula, 2006).

Tässä tutkimuksessa käytimme aineistona kahden avoparin pariterapiaprosesseja. Terapiaprosessien valinnasta vastasivat tutkimuksen ohjaajat. Samoja prosesseja on tutkittu eri metodilla jo aiemmassa pro gradu -tutkimuksessa (Koivula & Siivinen, 2007). Terapiaprosessit erosivat huomattavasti kestoiltaan, sillä Mikan ja Anun terapian pituus oli yhdeksän istuntoa, Miian ja Teron 35 istuntoa. Käytettävissämme oli aiemmassa pro gradu -tutkimuksessa tuotetut kuusi litteroitua istuntoa. Itse litteroimme kuvanauhoilta kolme istuntoa. Litteroinnissa käytimme Jokisen ja Suonisen (2000) ehdottomia litterointimerkkejä noudattaen Koivulan ja Siivisen (2007) tekemiä poikkeuksia, jotta aineisto olisi yhtenäinen (ks. Liite 1). Lopullinen aineisto muodostui seitsemästä istunnosta, jotka litteroituna tekstinä rivivälillä 1 olivat laajuudeltaan 233 sivua.

2.2. Käytetyt menetelmät

Tässä tutkimuksessa sovelsimme Seikkulan ja Laitilan (2008) yhä kehitteillä olevaa metodologiaa monitoimijaisen terapian dialogisten prosessien tutkimiseksi. Kyseessä on monivaiheinen menetelmä, josta poimimme käyttöömmme ne analyysin välineet, jotka mielestämme parhaiten palvelivat tutkimuksemme tarpeita. Esittelemme menetelmästä vain käyttämämme osa-alueet.

Ensimmäinen vaihe koostuu monitasoisesta sekvenssianalyysistä. Koko aineisto jaetaan sekvensseihin, jotka nimetään aihealueiksi. Niistä analysoidaan tutkimuksen kannalta merkittävät teemat. Pariterapian monitoimijaisen luonteen tavoittamiseksi litteroitu teksti sijoitetaan taulukkoon niin, että kukin keskustelija saa oman sarakkeensa. Kunkin lausumat sijoitetaan omiin

sarakkeisiinsa niin, että ne seuraavat toisiaan riveittäin mukailen kielellisen vuorovaikutuksen todellisia piirteitä. Taulukkoon voidaan myös sisällyttää sarakkeita muistiinpanoille.

Valittujen sekvenssien tutkiminen etenee alkujaan Angusin (Angus & Hardtke, 1994) yksilöpsykoterapian tutkimukseen kehittämällä ja Laitilan, Aaltosen, Wahlströmin ja Angusin (2001) perheterapiakontekstiin muokkaamalla Narratiivisten prosessien koodausjärjestelmällä (NPCS). Angusin & Hardtken (1994) mukaan NPCS -analyysillä on tavoitettavissa ne asiakkaan ja terapeutin vuorovaikutuksessa esiintyvät prosessit, joiden kautta lisätään ymmärrystä tärkeistä aiheista, tapahtumista tai kokemuksista. Vaikka menetelmällä on narratiivinen taustateoria, voidaan olettaa, että viitekehystä huolimatta kaikista terapioista on löydettävissä narratiivisia prosesseja, ja siten menetelmä on sovellettavissa minkä tahansa terapiavuorovaikutuksen tutkimiseen. Valitut aihealueet jaetaan NPCS -analyysillä pienempiin kategorioihin kolmen narratiivisen prosessityypin perusteella. Eksternaalinen narratiivinen prosessi sisältää jonkin tapahtuman tai asian kuvailua. Kuvailtu asia voi olla todellinen tai kuviteltu, ja se voi liittyä menneisyyteen, nykyhetkeen tai tulevaisuuteen. Internaalinen narratiivinen prosessi sisältää subjektiivisten kokemusten, näkökantojen, tunteiden tai reaktioiden yksityiskohtaista kuvailua. Refleksiivinen narratiivinen prosessi sisältää tapahtumien, kokemusten ja tunteiden analysointia ja tulkintaa. Tämän kautta pyritään lisäämään ymmärrystä näiden merkityksestä suhteessa itseen tai toisiin.

Viimeisessä käyttämässämme vaiheessa tarkastellaan terapiakeskusteluissa esiintyviä vastausprosesseja. Mielenkiinto kohdentuu siihen, kuinka kunkin osallistujan lausumat tulevat vastatuiksi ja kuinka näillä vastauksilla osallistutaan yhteisen kokemuksen rakentamiseen. Analyysi suoritetaan kolmessa vaiheessa ja se voidaan aloittaa mistä tahansa lausumasta, joka määritellään aloitelausemaksi. Vastaus aloitelausemaan kategorisoidaan sen suhteen, mihin se vastaa, mihin se ei vastaa ja kuinka se vastaa. Vastaus voidaan kategorisoida kohdentuvan lausuman asiasisältöön tai lausujan välittömiin tunteisiin tai kokemuksiin hänen puhuessaan kyseisestä asiasta. Vastaus voi kohdentua myös johonkin istunnossa aiemmin esillä olleeseen asiasisältöön, siihen kuinka siitä on puhuttu tai johonkin istunnon ulkopuoliseen sisältöön. Se, mihin vastaus kohdentuu, sulkee aina jotakin ulkopuolelle ja tämä kategorisoidaan sen mukaan, mikä aloitelausemassa ei tule vastatuksi. Viimeiseksi vastaus luokitellaan sen monologisen tai dialogisen laadun suhteen. Tämän analyysin jälkeen vastaus määritellään uudeksi aloitelausemaksi, jonka vastaukseen sovelletaan samaa kategorisointia. Näin edetään analysoiden koko aihealue. Lopuksi voidaan tehdä johtopäätöksiä siitä, muodostuvatko tietyistä teemoista käydyt dialogit monologisiksi vai dialogisiksi.

Edellä kuvatun lisäksi lähestyimme tekstiaineistoa diskurssianalyttisestä viitekehystä tutkien kielenkäytön seurauksia tuottavaa luonnetta. Diskurssianalyysi voidaan ymmärtää välineeksi, jonka avulla pyritään puheen tyypittelyyn siten, että temaattisten ja

substantiaalisten sisältöjen sijaan keskitytään siihen, miten kieltä käytetään ilmaisemaan asioita ja miten asioita ja ilmiöitä tuotetaan (Puusniekka & Saaranen-Kauppinen, 2006).

2.3. Analyysin eteneminen

Aloitimme työskentelyn katsomalla terapiaprosessit kokonaisuudessaan kuvanauhoilta muistiinpanoja tehden. Valitsimme aiemmassa pro gradu -tutkimuksessa (Koivula ja Siivinen, 2007) tuotetusta litteroidusta aineistosta neljä istuntoa, joiden lisäksi litteroimme itse kolme istuntoa. Aineiston muodostavat istunnot valitsimme sen perusteella, että niissä käytiin mielestämme keskeisimmät asiakkaiden ydinongelmiin liittyvät keskustelut.

Käyttämäämme tutkimusmenetelmään perehdyimme pro gradu -ohjaajiemme johdolla. NPCS -manuaaliin tutustumisen ja siitä käytyjen keskustelujen jälkeen suoritimme tahoillamme analyysin yhteen terapiaistuntoon. Tulosten vertailussa pääsimme konsensukseen neuvottelemalla eriävistä näkökannoista ja keskustellen joistakin ongelmakohdista toisen ohjaajan (A.L.) kanssa. Totesimme analyysimme riittävän yhtenäiseksi (Cronbachin alfa 0,79), jotta se oli luotettavasti sovellettavissa koko aineistoon. Muihin metodin osa-alueisiin perehtyminen tapahtui ensimmäisen ohjaajan (J.S.) johdolla ja toisen menetelmää pro gradu -tutkimuksessaan soveltavan parin kanssa yhteistyössä. Analysoimme itsenäisesti tutkimusaineiston ulkopuolisen istunnon, jonka tuloksia vertailimme yhdessä. Keskustelimme esiin tulleista eroavaisuuksista ja päätimme lopullisista analyysilinjauksista, jotka vielä kävimme läpi ensimmäisen ohjaajan kanssa.

Aineiston analyysin aloitimme tekstin usealla luennalla. Ensin jaoin tekstin aihealueiksi, jotka kokosimme laajemmiksi teemoiksi. NPCS -analyysin suoritimme kaikkiin valittuihin istuntoihin kokonaisuudessaan saadaksemme kattavan kuvan narratiivisten jaksojen esiintyvyydestä ja mahdollisista muutoksista terapiaprosessien edetessä. Seuraavaksi rajasimme aineiston valitsemalla jatkokäsittelyyn teemat, joissa keskustelu ja merkityksenannot liittyivät keskeisesti määrittämiimme ydinongelmiin. Näiden teemojen tarkastelun toteutimme diskurssianalyttisellä otteella kategorisoiden ja nimeten kaikki asiakkaiden kielelliset asemoinnit. Jatkoimme tutkimalla kuhunkin asemaan liittyvää toimijuutta ja määrittelimme näiden toimijuuksien ominaisuudet. Tehdyn analyysin avulla kykenimme seuraamaan asemien ja niistä lähtöisin olevien toimijuuksien muutosta. Viimeiseksi keskityimme tutkimaan sitä, kuinka toteamamme muutos syntyy käydyssä vuorovaikutuksessa ja selvittämään, kuinka terapeutit vastauksillaan tähän prosessiin osallistuvat. Aiemmin kuvatun mukaisesti tutkimme vastausprosesseja keskittyen erityisesti terapeuttien vastauksiin. Tämän analyysin pohjalta teimme lopullisia päätelmiä käytyjen terapiakeskustelujen dialogisista ulottuvuuksista.

3. TULOKSET

Esitämme terapiaprosessien tulokset erikseen. Aluksi tarkastelemme asiakkaiden kielellisiä asemointeja ja niihin liittyviä toimijuuksia sekä sitä muutosta, joka niissä havaitaan terapian edetessä. Tämän jälkeen keskitymme narratiivisiin jaksoihin, vastausprosesseihin ja siihen, kuinka havaitsemamme muutos rakentuu dialogisuuden näkökulmasta arvioituna. Kohdennamme huomiomme erityisesti terapeuttien vastauksiin. Tekstinäytteet lyhennämme siten, että analyysin kannalta olennainen aines säilyy. Litterointisymbolit ja muut koodit esitämme Liitteessä 1. Teema- ja aihealuejaottelut esitämme Liitteessä 2. Tekstinäytteet merkitsemme rivi- ja teemanumeroin, joten ne ovat aineistosta löydettävissä. Ytimekkyyden vuoksi puhumme tekstissä eksternaalisen narratiivisen jakson sijaan eksternaalisesta (kielestä) ja sovellamme tätä kirjoitustapaa myös kahteen muuhun narratiiviseen jaksoon. Henkilöiden tiedot muutamme niin, etteivät ne ole tunnistettavissa.

3.1. Miian ja Teron terapia

Analysoimme istunnot 1, 9, 22 ja 31, joista Tero on paikalla istunnossa 31. Miia on pariterapiassa avomiehensä Teron kanssa masennuksensa vuoksi. Pariskunnalla on yksi lapsi, Eetu. Terapiassa käsitellään etenkin parisuhteen ja perhe-elämän ongelmia. Yhdessäolon aikana Tero on muutamaan kertaan kohdellut Miiaa väkivaltaisesti. Muita ongelmia on Miian kertomana Teron osallistumattomuus Eetun hoitoon ja perheen yhteiseen toimintaan. Terapian aikana Tero kohtelee Eetua väkivaltaisesti kahdesti. Jälkimmäinen väkivaltatilanne tapahtuu istuntojen 20 ja 21 välissä ja saa Miian harkitsemaan eroa. Istunnossa 21 tapahtunut otetaan esille, mutta Tero poistuu paikalta ja asian käsitteleminen jää kesken. Istuntojen 22 ja 23 välissä Teron isä kuolee, joka jättää varjoonsa aiemmat ongelmat, eikä väkivallan käsittelyyn enää palata. Koettu menetys näyttäytyy jonkinlaisena käännekohtana, jonka jälkeen parin yhteiselo alkaa sujua paremmin.

3.1.1. Positiot ja toimijuudet

Taulukossa 1 on esitetty kaikki Miian ja Teron asemointien kautta muodostuneet positiot. Tekstissä esitämme kuhunkin toimijuuskuvaukseen liittyvät positiot suluissa.

Taulukko 1

Asemoija	Positio
Miia	Osallistuja-Tero, Itsekäs -Tero, Ymmärtämätön-Tero, Alistettu-Miia, Ratkaisija-Miia,
Tero	Teron tulkitsija -Miia , Väkivaltainen-Tero, Impulsiivinen-Tero, Ratkaisija-Tero, Osallistuja-Tero Ratkaisija-Tero

Istunnossa 1 Miia kertoo parin perhe-elämästä. Miia aloittaa kuvaamalla Teron vahvaa toimijuutta Eetun hoidossa (Osallistuja-Tero). Tämän Miia kuitenkin määrittelee poikkeukseksi kuvaamalla Teron vallitsevampaa toimijuutta, joka näyttäytyy omien mielihalujen toteuttamisena lapsenhoidon sijasta (Itsekäs-Tero). Teron vahva toimijuus rajoittaa Miian toimijuutta, joka siten muotoutuu heikoksi (Alistettu-Miia). Tilanteiden kärjistyessä ikään kuin Teron toimijuuden pakottamana Miia joutuu rajoittamaan Teron toimijuutta (Ratkaisija-Miia). Miia jatkaa kuvaamalla Teron kyvyttömyyttä suhtautua oikealla tavalla hänen pahaan oloonsa. Tilanteissa Teron toimijuus on vahvaa, mutta Miian mielestä vääränlaista (Ymmärtämätön-Tero). Miian kuvauksesta välittyvä vaihtoehtottomuus Teron vääränlaisen toimijuuden edessä, jonka seurauksena hän tekee päätöksen olla itkemättä Teron läsnä ollessa (Ratkaisija-Miia). Tästä poiketen Miia kertoo tilanteesta, jossa Tero osaakin lohduttaa (Tukija-Tero). Tämän toimijuuden Miia kuitenkin määrittelee muiden ihmisten kehotusten aikaansaamaksi, ei Teron omaehtoiseksi toiminnaksi.

Istunnossa 9 Miia kertoo Teron kohdelleen Eetua kovakouraisesti (Väkivaltainen-Tero). Miia kuvaa omaa vahvaa toimijuuttaan (Ratkaisija-Miia), joka näyttäytyy pyrkimyksessä ratkaista kärjistyneet tilanteet ”sanomalla” Terolle kuinka toimia, joka kuitenkin on kykenemätön ”ymmärtämään mistää mittää” (Ymmärtämätön-Tero). Miian puheessa Teron toimijuus näyttäytyy heikkona tai vahvana ja vääränlaisena siten, että Miian ”sanominen” ei tuota tulosta. Miia kokee tämän niin lannistavana, että vaihtoehtottomana tekee päätöksen olla sanomatta Terolle mitään (Ratkaisija-Miia). Miia jatkaa toistamalla ensimmäisessä istunnossa rakentamiaan valtasuhteita asemoiden Teron vallankäyttäjäksi ja itsensä alisteiseen positioon. Kuvatessaan Teron väkivaltaista käytöstä Miia määrittelee sen osittain kontrolloimattomaksi (Impulsiivinen-Tero). Pohtiessaan Teron toimijuuksia (Teron tulkitsija -Miia) Miia tekee ambivalentteja päätelmiä. Tapahtuneen jälkeen pari ei ole keskustellut tapahtuneesta, ja Miia näkee tilanteen ratkeavan vain siten, että Tero aloitteellisesti ottaisi asian puheeksi (Ratkaisija-Tero).

Istunnossa 22 palataan edellisessä istunnossa käsitelyyn Teron väkivaltaiseen Eetun kohteluun ja siihen, kuinka asiasta puhuminen sai Teron poistumaan paikalta. Tm:n aloitteesta palataan siihen hetkeen ja niihin sanoihin, jotka saivat Teron lähtemään. Toistamalla sananmukaisesti Miian aiempia lausumia Tm toistaa Miian asemoinnit. Näissä lausumissa Teron toimijuus tulee määritellyksi heikoksi tai vahvaksi ja vääränlaiseksi (Isäksi kelpaamaton -Tero). Miia kuvaa edellisen istunnon jälkeen oman toimijuutensa olleen Teroa huomioivaa omien tunnereaktioiden hallintaa. Tämä näyttäytyy seurauksena Miian kyvystä arvioida Teron reagointia suhteessa omaan toimintaansa (Teron tulkitsija -Miia).

Istunnossa 31 Miia kuvaa tilanteen parantuneen. Miia kuvaa Teron vahvaa ja aloitteellista osallistumista Eetun hoitoon ja perheen yhteiseen toimintaan (Osallistuja-Tero). Miia

on tyytyväinen ja kertoo tiedustelleensa myös Teron tunteita (Teron tulkitsija -Miia). Keskustelussa palataan edellisen istunnon teemaan, jolloin Miian epävarmuus ja tulkinnat on ulkoistettu nimeämällä ne ”pikkupiruiksi”, jotka omilla vahvoilla toimijuuksillaan ”viestittävät” Miialle ikäviä asioita vaikuttaen hänen kokemuksiinsa. Viime aikoina ”pikkupirut” eivät kuitenkaan ole olleet läsnä. Syyksi tähän Miia määrittelee Teron kotona olemisen (Osallistuja-Tero). Tn:n aloitteesta Tero reflektoi toimijuuttaan ”pikkupirujen” taustalla ja sitä, kuinka toiminnallaan voisi välttää aiheuttamasta Miassa epävarmuutta ja siten estää ”pikkupirujen” läsnäolon (Ratkaisija-Tero).

3.1.2. Narratiiviset jaksot, vastausprosessit ja dialogisuuden tarkastelu

Istunnossa 1 Miia kuvaa kaksijakoisesti Teron osallistumista ja osallistumattomuutta perheen toimintaan ja asemoi parisuhteessa kokemansa valta-asetelmat aiemmin kuvatusti. Vastauksessaan Tn pyrkii tekemään poissaolevan Teron ääntä kuuluvaksi. Viitaten aiemmin puhuttuun Tn ohjaa Miiaa asettumaan Teron tulkitsijan positioon:

istunto 1/ perhe-elämä/ rivit 499-520

- Tn: mitä sä luulet että...minkä (suuntasesti) tai miten Tero kuuntelis tätä sun (1) miten hän kommentois (r)
 M: no en tiää heh heh
 Tn: entäs sitten mitä hän mielessänsä ajattelis
 M: sitä ei voi §ikinä tietää§...päälle neljä vuotta seurusteltu ja minen vieläkkään oo ihan perillä sen miehen (i)
 ajatusmaailmasta...mä välillä luulen että mä niinkun tunne sen mut en mä sitä...aina välttämättä tunnekaan
 Tn: onkse Tero...huomannu tän eron...miten iso ero siinä ku sä oot yksin kotona tai sitten sä oot (r)

Miian vastauksessa tulee esille hänen kokemansa kyvyttömyys tulkita kumppaniaan. Tn vastaa konkretisoimalla kysymystä, johon Miia pystyykin tuottamaan arveluja Teron havainnoista. Tn:n lausumassa jää vastaamatta Miian internaalisessa kielessä välittyvä pohdinta ja tunnekokemus sen kustannuksella, että Teron ääni pyritään tekemään kuuluvaksi. Miia jatkaa kuvaamalla oman käyttäytymisensä muutosta kertomalla, ettei itke Teron nähden, koska ei ”jotenki kehtaa”. Tn tiedustelee, onko tapahtunut jotakin sellaista, ”mikä sai sut sit tämmösen päätöksen tekemää”. Vastauksessa ohitetaan Miian lausuman tunnesisältö ja puhe pyritään ohjaamaan refleksiiviseen asian tutkimiseen. Samalla Tn tuo dialogiin näkökulman Miian vahvasta toimijuudesta itkemättömyyspäätöksen tekijänä. Miia onnistuu reflektoimaan käyttäytymistään, jonka määrittelee johtuvan Teron vääränlaisen suhtautumisen aiheuttamasta mielipahasta. Miia jatkaa kuvauksella tapahtumasta, jolloin Tero yllättäen osasikin lohduttaa. Terapeutit reflektoivat Miian kertomaa:

istunto 1/ perhe-elämä/ rivit 580-597

- Tn: se ku ei mitää itsestään selvää että miten se menee ku just jos joku itkee perheessäki et siinei aina oo... (r)
 ei tiää oikein miten olis ja että siihen tulee kaikellaisia kysymyksiä... onko minussa vikaa vai
 Tn: ja sitte semmone hämmennys siitä vielä että et et mitenkä (.) ossaanko minä nyt lohduttaa tai ... kuulosti hirmu kivalta kun sanoit että Tero on kysyny (.) omalla tavallaan ja sit tuli ja lohdutti sua

Terapeutit kytkeytyvät Miian lausuman sisältöön ja ikään kuin Teron asemaan asettuen refleктоivat niitä moninaisia merkityksiä, joita kyseisen kaltaiseen tilanteeseen voi liittyä. Nämä terapeuttien sisäisten dialogien merkityksenannot muotoutuvat ulkoiseen dialogiin liittyviksi ääniksi. Tm:n merkitykset liittyvät dialogiin ”perheenjäsenen” äänessä, josta välittyy tilanteessa koettu avuttomuus ja itsen kyseenalaistaminen. Tn:n dialogiin liittämä ääni refleктоi minä-muodossa sitä, kuinka vaikeaa toisen mielipahan kohtaaminen voi olla. Näiden äänien myötä ”Ymmärtämätön-Tero” -positio saa rinnalleen terapeuttien asemoiman keinottomuuden position, jonka vääränlaisen toimijuuden vaikuttimiksi luodaan pikemminkin avuttomuuden ja hämmennyksen tunteet kuin ymmärtämättömyys. Tn toistaa Miian asemoiman ”Tukija-Tero” -position, josta lähtöinen toimijuus on ”omalla tavalla” Teroa.

Istunto 9 alkaa Miian eksternaalisella kuvauksella välikohtauksesta, jonka aikana Tero on huutanut ja kohdellut sairasta Eetua kovakouraisesti. Miian puhe sisältää myös internaalista kuvausta tapahtuneen aiheuttamasta järkytyksestä. Tn vastaa Miian kertomaan:

istunto 9/ perhe-elämä/ rivit 254-259

Tn: joo (1) oottekste Teron kanssa (.) pystyny tästä puhumaa sitte (e)

M: =*no eimme oo puhuttu me ollaa taas oltu taas oltu sillee niinko mittää tapahtunukkaa*

Tn: aha (2) *minkä takia* (r)

M: *no em minä tiää* (1) iha turha sille o mittää sannoo ku ei se ymmärrä mistää \$mittää\$ heh heh

Tn vastaa Miian puheenvuoroon ohittaen siinä välittyneen tunnekokemuksen sekä yksityiskohtaisen Teron negatiivisen toiminnan kuvauksen, joiden sijasta Tn tuo dialogiin ”puhumaan pystymisen” mahdollisena keinona selvittää tilanne. Miia toistaa Tn:n luoman jaetun toimijuuden, mutta tarkentaessaan käsitystään puhumattomuuden syistä Miia jakaa toimijuuden omaksi ”sanomiseksi” ja Teron ”ymmärtämättömyydeksi”. Miia jatkaa eksternaalisella monologilla parin vaikeuksista sopia Eetun hoidosta valtapositiioita asemoiden, sekä internaalisella kielellä kuvaten tapahtumien aiheuttamia kokemuksiaan ”mullon kiehunuu kyllä niin monta kertaa yli”. Vastauksessaan Tn jättää vastaamatta Miian asemointeihin, niiden myötä rakentuviin ristiriitoihin sekä Miian internaaliseen kieleen. Sen sijaan Tn pyrkii tekemään Teron äänen kuuluvaksi dialogissa haastaen Miian refleктоimaan sitä, miten Tero mahdollisesti asiaa kommentoisi. Miia tuo nauraen dialogiin Teron kriittisen äänen. Vakavoituen Miia myöntää, ettei tiedä, miten Tero asioita kommentoisi, sillä hän ei ole ”perillä enää sen ajatuksen kulusta yhtään”. Tähän ei terapeuttien taholta vastata, vaan Tn:n aloitteesta aihe vaihtuu. Myöhemmin Miia palaa käsittelemään Teron kovakouraista Eetun kohtelua. Miian pohdinnoissa välittyy vahva hämmennys, joka tulee Tn:n taholta vastattua. Tämä johtaa keskusteluun Miian peloista, jotka tulevat terapeuttien lausumissa validoiduiksi. Miia jatkaa kuvaamalla yritystään ratkaista ongelma:

istunto 9/ perhe-elämä/ rivit 631-639

- M: että ei niinku jos o lapsi o kippee ja huutaa ni jos sille huutaa takasi ni ei se siitä rauhotu .hhh mä (i)
yrittäny ((hymähtäen)) Terolle sitä takkoo päähä jo pitkää mut ei näytä menevä perille
- Tn: *...mulle tulee mielee et enemmän kai se o*... keinottomuutta *tavallaa siinä tilanteessa sitte* (r)

Miian lausumassa välittyy turhautunut pyrkimys ”takoa Terolle päähän” oikeaa suhtautumista Eetun, mikä ei kuitenkaan ”mene perille”. Tn vastaa tuomalla dialogiin oman ajatuksensa siitä, mistä Teron käyttäytyminen voisi johtua ja tuo ”keinottomuuden” hienovaraisesti dialogiin. Ajatuksen subjektiivisuus korostuu, eikä sitä esitetä absoluuttisena totuutena. Tn jatkaa aiheesta:

istunto 9/ perhe-elämä/ rivit 674-689

- Tn: monesti...äiditki uhmaa ja kertoo et jos on niinku pitkää ollu...*väsyny ja lapset on kippeenä tai jotaki ni (e)
tai muuten tiukoilla ite* (1) ni sitte saattaa niinku pinna niinku mennä valla että sillo jos niinku ei enää
omat konstit riitä ... /että mietin että onkse jotenki Terol (e/r)

Lausumassaan Tn tuo dialogiin ”uhmaavien äitien” äänet, joissa kuuluu lapsiperheissä elämisen kokemus. Näiden äänien kautta ”pinnan meneminen” vaikeassa tilanteessa koetun keinottomuuden, väsymyksen tai ”tiukilla olon” yhteisvaikutuksena normalisoituu. Miian vastauksessa tulee esiin hänen kykynsä samaistua äitien äänissä kuulemaansa ja ymmärrys Teron toiminnan taustalla mahdollisesti oleviin vaikuttimiin lisääntyy. Tn palaa käsittelemään Miian ja Teron välisiä ristiriitoja todeten parin kohtaavan ensimmäisen lapsensa kasvun myötä jatkuvasti tilanteita, joissa pitää neuvottelun kautta sopia toimintamallit. Tn jatkaa orientoituen tulevaan:

istunto 9/ perhe-elämä/ rivit 1131-1143

- Tn: ...mitäs sä ajattelet että (2) että tuota jotenkin miten tästä etteenpäi *että* (2) jatkuuko (1) mykkäkoulu tai (r)
häitten peruumiset vai vai tota onko jotaki semmosia kokemuksia... et miten jotenki tämmösessä tilanteessa
työ ootta sitte päässytki etteen päin tai (.) miten tästä vois jotenki (1) onko semmosia kokemuksia että joku
tämmönen tilanne voiski auttaa teitä että ahaa me ei oookaa tästä (1) sovittu tai
- M: ...minä oekkee tiä (1) varmaa tää mennee taas... etteen päi sillee että ku ei ois tapahtunu yhtää mittää
- Tn: *onks se hyvä susta niin*
- M: ei heh

Puheenvuorossa Tn ottaa kantaa Miian tähänastiseen toimintaan asettamalla sen vastakkain toisenlaisen mahdollisen toiminnan kanssa, jonka kautta pari olisi ”päässyt eteenpäin” tai joka ”voiski auttaa”. Lausumassa tulee implisiittisesti määritellyksi, ettei Miian toiminnan kautta päästä eteenpäin. Tn ohjaa Miiaa pohtimaan erilaisia kokemuksia parin historiasta. Tähän Miia ei ryhdy, vaan ilmaisee uskovansa tilanteen menevän kuten ennenkin, vaikka se ei hyvä vaihtoehto olekaan. Tn jatkaa kysyen Miialta suoraan, mitä tilanteen paraneminen edellyttäisi häneltä itseltään. Vastauksessaan Miia määrittelee Teron tehneen virheen, joten hän myös odottaa Terolta aloitetta asian selvittämiseksi. Tn jatkaa reflektoiden Miian kertomaa:

istunto 9/ reflektointi/ rivit 1255-1270

- Tn: ...ku niitähän tulee (1) kaikkia konflikteja niinku ihmisten välille... mä... ajattele ehkä enemmän sillee (r)
että jos miettii semmosta ommaa hyvinvointia tai sitä mite ite vois (ruveta voimaa paremmpi) (1) ni tavallaan

sitten siin et miten... mitä mä teen ite jotta mun olo vois helpottaa... laittaako liit- sitte painoarvo sille että mä ootan niin kauan että tuo alottaa sen... vai tuottaa (1) pystyskö aattelemmaa jotenkin...itsekkäästi... jotta mä voisin voida paremmin ni mun täytyy ainaki saada sanoo mitkä mun mieltä painaa... kerron miltä minusta eikä nii et ku sinä et tehny sitä... semmose minä ja sinä kiele ero eroha o aika iso

Tn reflektoi minä-muodossa Miian nykyistä toimintaa ja vaihtoehtoja sille. Asettuen Miian asemaan Tn ikään kuin reflektoi hänen puolestaan. Pohdinnassa dialogiin avautuu uusi näkökulma aloitteen tekemiseen, sillä se määritellään itsestä huolehtimiseksi. Puheenvuoron jälkeen terapeutit jatkavat reflektointiaan minä-sinä -kielen eroista. Tm tuo esille näkemyksensä Miiasta ”rohkeana sanojana” ja ”enemmän asioita esille ottavana”. Miian vastauksessa ”kyl mä ainaki jossai vaiheessa aina sen kissan nostan pöyälle” tulee esille toisenlaisen toimijuuden mahdollisuus.

Istunnossa 22 palataan Tm:n aloitteesta edelliseen istuntoon ja niihin sanoihin, jotka saivat Teron poistumaan paikalta:

istunto 22/ edellinen istunto/ rivit 253-274

- Tm: ...mul on vieläki mielessä se tota (2) s-se lause jotenkin (2) että (.) että niinku tuota (2) mitä sanoit että (r)
nähtyäs tän tilanteessa että niinkö (.) tuommosen miehen kanssa... lapsi... ni se on niinku kauheesti sisältävä lause sekii... ymmärrän hyvin sen sanonnan mutta se on... lyömisasia ja siitä keskustelu ni siihen tulee päälle vielä tämä että ollaanko me yhdessä... tekee sen niinku vielä isommaksi sen asian niinkun keskustella
- Tn: ...toisaalta mä niinkun naisnäkökulmasta myöskin sen kysymyksen siihen että jaksanko minä... jos tulee niinkun tällanen pelko ja uhka...niin jaksanko minä hoitaa näitä...

Tm:n lausumassa kuuluvat sekä Miian, Teron että Tm:n sisäisen dialogin ääni. Miian ääni kuuluu hänen aiemmin lausumansa toistona, jonka Tm määrittelee ”kauheesti sisältäväksi”, joskin ymmärrettäväksi. Tm tuo dialogiin oman sisäisen dialoginsa merkityksenantoihin liittyvän Teron äänen. Teron äänessä tulee kuuluvaksi sisäinen dialogi, jossa ”lyömisasia ja siitä keskustelu” sekä Miian ääneen lausuman virittämät epäilyt ”ollaanko me yhdessä” ja ”tuommosen miehen kanssa...lapsi” tekevät aiheen ”isommaksi keskustella”. Tätä kautta tarjoutuu uusi näkökulma Teron käytökseen ja vaikeuteen käsitellä asiaa. Tn liittyy reflektioon tuomalla dialogiin ”naisnäkökulman” äänen, joka joutuu väkivallan aiheuttamien pelkojen ja äitiyden velvoitteiden ristipaineessa arvioimaan omaa jaksamistaan. Miia liittyy dialogiin vastaten Tn:n lausuman ”pelkoon ja uhkaan”, joiden jatkuvaa ”alitajuista” läsnäoloa Miia kuvaa internaalisella kielellä. Tämä tunnesisältö jää vastaamatta Tn:n palatessa reflektoimaan Tm:n aloittamaa pohdintaa Miian lausuman monenlaisista latauksista:

istunto 22/ väkivalta/ rivit 292-313

- Tn: ...jäin miettimään sitä vastuullisuuskysymystä si-siitä että miten ite on (.) tavallaan siinä (.) väkivallan (r)
tuomassa kuviossa mukana (1) ei niin että se oikeuttas millään tavalla tai mut että miten siinä on (.) mitä kaikkee se tuo tullessaan vaikka se Miian kommentti just...
- Tm: ...monimutkaisemmaksi... Teron kannalta keskustella kun siihen tulee kaksi isoa asiaa vielä sen lyömisen lisäksi
- Tn: ...mä ainakin huomaan sen itessäni et se on ihan älyttömän monimutkanen asia että minä olin ainaki ihan että mitenkä ihmeessä tästä nyt...tuo ristiriitaisen tunnelman niinku työntekijöille tässä istutaan yhdessä ja puhutaan niin saatikka sitten kun elää siinä

Tn tuo lausumassaan dialogiin uuden sanan ”vastuu”. Tn irrottaa tämän vastuun itse väkivallanteosta, mutta liittää sen siihen ”miten ite on siinä väkivallan tuomassa kuviossa mukana” omilla teoillaan ja puheellaan. Tm toistaa aiemmin Teron äänellä kuuluvaksi tehdyn ”monimutkaisuuden”. Tn liittää dialogiin oman subjektiivisen kokemuksensa äänen ”monimutkaisuuden” aiheuttamasta hämmennyksestä ja ristiriidasta, jonka kautta välittyy ymmärrys sekä Miian että Teron kokemille tunteille. Myöhemmin palataan keskustelemaan siitä, kuinka asioista olisi hyvä puhua. Miia kuvaa kuinka on itse pyrkinyt mukautumaan:

istunto 22/ muutokset/ rivit 842-868

- M: ...siis pitihän mun mä kiukkuu niellä kun mä Terolle soitin...oikeestihan mä kiehuin... (i)
 Tn: nii (.) mmm (.) sä valitit vähän toisenlaisen lähestymistavan vaikka
 M: nii...mää sanoin että ei se niinku haittaa että mää kyllä ymmärrän sen että sää niinku häivyit sieltä ja
 Tm: kyllä sä oot osannu tukea (r)
 Tn: kyllä (.) ja hallita omaa
 M: nii heh heh sitä on pitäny opetella emmä aina oo sitä osannu todellakkaa
 Tn: nii oikeesti oot oppinu ja pystyt tekemää semmosia valintoja et se ei niinku joku vaan vie sua et nyt vaan että mikä täs ois niinku pitemmällä tähtäimellä jotenki niinku semmonen itelle ja toisille ja perheelle edullinen

Miia kuvaa internaalisella kielellä vuorovaikutustilannetta, jossa on onnistunut hillitsemään omat tunnereaktionsa saadakseen Teron toimimaan toivotusti. Tn vastaa uudelleen muotoilemalla Miian toiminnan ”toisenlaisen lähestymistavan” valitsemiseksi. Miia jatkaa kuvaamalla uudenlaista toimintaansa, joka on syntynyt ymmärryksestä Teroa kohtaan. Tämä Teron tulkintaan sekä omien toimintamallien arviointiin perustuva toimijuus tulee vastattua terapeuttien lausumissa, jotka vahvistavat Miian kykyä ”tukea” ja ”hallita omaa”. Tn laajentaa Miian toimijuuden tästä yksittäisestä tilanteesta pidemmällä tähtäimellä tilanteisiin, jotka olisivat kaikille edullisia.

Istunnossa 31 Miia kertoo parilla menevän paremmin. Tero on istunnossa läsnä, mutta ei juuri osallistu keskusteluun. Miia kuvaa perhe-elämän olevan nyt sellaista, ”mistä mää oon aina haaveillukin”. Tämän on Miian mukaan saanut aikaan Teron spontaani ja aktiivinen osallistuminen perhe-elämään. Edellisessä istunnossa Miian epävarmuus ja Terosta tekemät tulkinnat on ulkoistettu nimeämällä ne ”pikkupiruiksi”. Tn:n aloitteesta palataan käsittelemään ”pikkupiruja”:

istunto 31/ pikkupirut/ rivit 1027-1037

- Tn: onko Miia tällä viikolla sinun niinku olkapäällä ollu niitä pikkupiruja (e)
 M: e:i...ei oo kukkaa mulle huueltu hyviä eikä huonoja juttuja
 Tn: ...musta ne oli nii ikäviä ku ne tavallaan niinkun (.) sitä semmosta niinku viestitti sieltä että semmosta (i)
 hylkäämistä ja semmosta kokemusta sitä mää aattelin että ne oli niinku tosi kurjia

Tn tuo dialogiin ”pikkupirujen” äänen, jotka ovat viestittäneet Miialle hylkäämistä. Ulkoistamisen avulla ongelmaan saadaan etäisyyttä ja uutta näkökulmaa. Dialogissa ei siis ole enää läsnä epävarmuuden tunteista alkunsa saava ja Teroa negatiivisesti tulkitseva Miian ääni, vaan ”pikkupirut”, jotka omilla vahvoilla toimijuuksillaan ”viestittävät” ikäviä asioita Miialle vaikuttaen

siihen, mitä hän tuntee ja kokee. Miia määrittelee Teron läsnäolon kotona pitäneen ”pikkupirut” poissa. Tm liittyy Miian lausumaan toteamalla ”se kun joutuu oottamaan ja arvailemaan että niinku tuota missähän mietteissä Tero on ja se niinku saa nää pikkupirut sitte olkapäälle”. Tn pyrkii ohjaamaan Teroa refleктоimaan oman uudenlaisen toimintansa vaikuttimia:

istunto 31/ pikkupirut/ rivit 1092-1096

Tn: auttoko sinua Tero jotenki sitten se että sää (.) viime kerralla... kuultit siitä että et mitä sen Miian mielessä (r)
liikkuu että tuliks se sulle se semmonen niinku ymmärrys sitte

T: emminä oo aatellu

Tn: joo (7) nuin että jos puhuu niinku tai pyytää nii voi aattele miten iso merkitys sinulla voi olla sille että Miialla ei ole pikkupirut olkapäällä heh heh

Tn pyrkii tuomaan Teron äänen kuuluville, mutta Tero ei ole halukas käymään ulkoista dialogia. Tn antaa hiljaisuudella Terolle aikaa asian refleктоintiin. Tn korostaa Teron toimijuuden merkitystä ”pikkupirujen” poissa pitämiseksi keventäen sanomansa sisältöä päättämällä sen nauruun. Myöhemmin Tn palaa käsittelemään perheenä toimimista. Miia on ilmaissut tyytyväisyytensä Teron aloitteellisuudesta perheen toiminnassa, mutta ei itse ole halukas tekemään aloitteita, koska on usein tullut Teron torjumaksi. Tn haastaa edelleen Teroa refleктоimaan oman toimijuutensa merkitystä parin vuorovaikutuksessa:

istunto 31/ pikkupirut/ rivit 1470-1479

Tn: ...Miia jos ehdottaa sulle tuota (.) Tero jotakin että (.) tehääkö (.) yhdessä jotakin niin... onko sulle sillä (r)
merkitystä et sä tiät ny (.) et jos sinä sanot vaikka että ei huvita ei kiinnosta (.) niin e-että tavallaan se voi olla Miialle vaikka se ei sinulle merkittäisi mutta Miialle sillä voi olla semmonen merkitys et sieltä hyppää niitä pikkupiruja niinku olkapäälle

T: (4) jaa enpäs tiiä (4) se on sitte (.) sanottava jotenki vähä erillä lailla

Tm: joo tuo mullekin tuli mieleen et se täytyy sanoa sillä tavalla että ne pirut ei pääse sinne

Tn:n lausumassa kuuluvat sekä Miian, Teron että ”pikkupirujenkin” äänet tehden kuuluvaksi sen ongelmadialogin, joka on toistuvasti läsnä parin vuorovaikutuksessa. Tn:n lausumassa ongelmadialogin ja siihen liittyvien erilaisten merkityksenantojen ymmärrettäväksi tekeminen avaa Terolle uutta näkökulmaa omaan tapaansa puhua. Tämän myötä Tero tuottaa ratkaisun ongelmadialogin muuttamiseksi, joka tulee Tm:n vastauksessa validoitua.

3.1.3. Yhteenvedo tuloksista

Istunnoissa Miia tuottaa spontaanisti paljon puhetta, mutta Tero ei paikalla ollessaan juuri lainkaan osallistu keskusteluun. Tästä syystä analyysimme kohdistuu Miian määrittelemiin ongelmiin, asemointeihin ja toimijuuspuheisiin. Miian käyttämä kieli on suurelta osin eksternaalista. Internaalista kieltä hän käyttää jonkin verran, refleksiivisessä kielessä merkitysten analysoiminen on terapian alussa heikkoa. Terapeutit pyrkivät toistuvasti ohjaamaan Miia refleksiiviseen asioiden

tarkasteluun ja tämä lisääntyykin terapian edetessä. Terapian alussa Miia asemoi itsensä ja Teron väliset valta-asetelmat, joissa määrittyy Teron vahva toimijuus siinä, meneekö perheessä hyvin vai huonosti. Miia määrittelee oman toimijuutensa olevan vahvasti riippuvainen Teron vääränlaisesta toimijuudesta, jonka taustalla on Miian mukaan miehen ymmärtämättömyys. Toisaalta esille tulee toistuvasti se, että Miian merkitystenantojen pohjalla on varsin puutteellinen käsitys Teron näkökulmista, joka osaltaan kielii parin välisen kommunikaation ongelmista.

Terapeuttien vastaukset ovat kauttaaltaan varsin dialogisia kytkeytyen Miian aiemmin lausumaan. Ongelmista puhuessaan Miian eksternaalisessa ja internaalisessa kielessä tekemiin asemointeihin terapeutit vastaavat suurimmaksi osaksi siirtämällä puheen reflektiiviseen kieleen. Terapeutit pyrkivät johdattelemaan Miiaa refleктоimaan sitä, miten Tero asioihin suhtautuisi tai mitkä hänen toimintansa mahdolliset vaikuttimet voivat olla. Vaihtoehtoisesti Miiaa ohjataan refleктоimaan ratkaisukeskeisesti sitä, kuinka Miia itse voisi toiminnallaan muuttaa tilannetta. Vastauksissaan terapeutit liittävät ulkoiseen dialogiin Teron äänen, joka kantaa varsin paljon terapeuttien omissa sisäisissä dialogeissa syntyneitä merkityksiä. Poissaolevan Teron äänen liittäminen dialogiin tarjoaa Miialle ikään kuin helpommaksi refleктоida merkityksenantojaan, kielenkäyttöään ja sen aiheuttamia seurauksia. Toisaalta tämän kustannuksella usein ohitetaan Miian kokemukset, tunteet ja ajatukset, joiden pohjalta hän on merkityksenantoihinsa päätenyt. Sen sijaan Miian asemoinnit, joista toimijuus voidaan nähdä positiivisena, tulevat dialogisesti vastatuiksi toistoilla ja uudelleen muotoiluilla. Terapeuttien vastauksissa korostuu jaetun yhteisen toimijuuden ratkaisukeskeinen merkitys.

Terapiaprosessi voidaan arvioida tulokselliseksi, sillä sen loppupuolella on todettavissa varsin selkeä muutos perheen tilanteessa. Miian kuvauksesta käy ilmi, ettei hänen aiemmin kokemiaan ongelmia ole enää läsnä. Miia kuvaa Teron aktiivista osallistumista perheen elämään, ja jaetun yhteisen toimijuuden kuvauksia on runsaasti. Toisaalta on huomattavissa, että Miian asemoinneissa valta-asetelmat ovat aiemman kaltaisina läsnä, nyt Teron toimijuus on vain muuttunut oikeanlaiseksi. Käännekohtana näyttäytyvän Teron isän kuoleman jälkeen terapiassa ei enää käsitellä ongelmallisia teemoja kuten väkivaltaa, vaan menetyksen ja surun käsittely tuo parin vuorovaikutukseen uusia piirteitä.

3.2. Mikan ja Anun terapia

Analysoimme istunnot 1, 3 ja 5. Mika ja Anu ovat nuori, lapseton avopari, jotka ovat pariterapiassa Mikan masennuksen vuoksi. Masennus on alkanut noin puoli vuotta aiemmin tapahtuneesta pitkään kestäneen työuran päättymisestä. Tämän jälkeen työelämään uudelleen kiinnittyminen on useista

yrityksistä huolimatta epäonnistunut johtaen stressiin ja univaikeuksiin. Voinnin heikentyessä Mika on ollut hetken aikaa psykiatrisessa sairaalahoitossa. Terapian alkaessa tilanne on parempaan päin. Parisuhde näyttäytyy hyvänä ja Anu on toiminut merkittävänä tukena sairauden aikana. Suurimmaksi ongelmaksi kiteytyy Mikan vaikeus ymmärtää ja hyväksyä sairastumistaan. Hän löytää masennuksensa taustalta useita tekijöitä, mutta näistä tiedostamisista huolimatta terapian keskeiseksi teemaksi nousee masennuksen syiden etsiminen ja sitä kautta sairauden hyväksyminen.

3.1.1. Positiot ja toimijuudet

Taulukossa 2 on esitetty kaikki Mikan ja Anun asemointien kautta muodostuneet positiot. Tekstissä esitämme kuhunkin toimijuuskuvaukseen liittyvät positiot suluissa.

Taulukko 2

Asemoija	Positio
Mika	Masentunut-Mika, Vahva-Mika, Epäonnistunut-Mika, Romahtanut-Mika, Haavoittuva-Mika, Toipuja-Mika
Anu	Masentunut-Mika, Epäonnistunut-Mika, Romahtanut-Mika, Mikan tulkitsija -Anu Toipuja-Mika, Vahva-Mika

Istunnossa 1 käydään läpi Mikan masennukseen johtaneita syitä. Kertomassaan Mikan toimijuus näyttäytyy sekä heikkona ja sairauden rajoittamana (Masentunut-Mika), että vahvana pyrkimyksenä suoriutua sairaudesta huolimatta (Vahva-Mika). Mika asettaa itselleen vaatimuksia (Vahva-Mika), joihin ei ole kykenevä vastaamaan (Masentunut-Mika). Tämä johtaa epäonnistumisen ja pettymyksen tunteiden kyllästäjänä vahvaksi itsekritiikiksi (Epäonnistunut-Mika). Anu liittyy dialogiin kuvaamalla Mikan heikkoa toimijuutta (Masentunut-Mika) ja yhdistää siihen myös itseä syyllistävän toimijuuden (Epäonnistunut-Mika). Mika kuvaa tilanteensa heikentymistä ja lopulta sairaalaan joutumista, jolloin Mikalla ei ole toimijuutta lainkaan, tai se on kontrolloimatonta. Toimijuuden menettäminen sairaudelle heijastuu epätoivona ja lopulta itsetuhoisina ajatuksina (Romahtanut-Mika). Tämä ylittää Mikan käsityskyvyn, sillä hän on ”aina pitänyt itseään vahvana”, joka ”selviää kaikesta”. Rankoista elämäkokemuksista selviytynyt kaikkivoipainen toimijuus (Vahva-Mika) on masennuksen myötä kohdannut odottamattomat rajansa. Anu määrittelee Mikan romahtamiskokemuksen ulospäin näkymättömäksi, Mikan pään sisällä tapahtuneeksi myllerrykseksi (Romahtanut-Mika). Tämän vuoksi Anu kokee olleensa kykenemätön ymmärtämään Mikan kokemusta (Mikan tulkitsija -Anu). Mika pohtii läpikäymiensä vaikeuksien, etenkin kokemansa avioeron, vaikuttaneen alttiuteensa sairastua masennukseen (Haavoittunut-Mika).

Istunnossa 3 palataan Tm:n aloitteesta Mikan edellisen istunnon lopussa esittämään toiveeseen siitä, että masennukseen johtaneista syistä puhuttaisiin enemmän. Anu määrittelee

toipumisen ehdoksi sairauden hyväksymisen, jonka saavuttaminen edellyttää masennuksen syiden löytymistä. Anu kuvaa Mikan toimijuutta vahvaksi pyrkimyksessä selvittää syitä masennukseen ”omassa päässä miettimällä” (Toipuja-Mika), mikä ei kuitenkaan ole johtanut toipumiseen. Myös Mika määrittelee toimijuutensa näyttäytyvän aktiivisena asioiden miettimisenä (Toipuja-Mika). Pariskunta jatkaa Mikan masennuksen taustalla vaikuttavien tekijöiden pohtimista. Anu määrittelee Mikan vahvuuden hyvin samalla tavalla kuin Mika itse ensimmäisessä istunnossa (Vahva-Mika). Anu ilmaisee hämmennystä ja epäuskoa siitä, että Mikan vahvuudesta kumpuava toimijuus (Vahva-Mika) on kohdannut rajansa. Tämän ymmärtämiseksi Anu määrittelee Mikan olleen menneisyytensä vuoksi alttiimpi vastoinkäymisten heikentävälle vaikutukselle (Haavoittunut-Mika). Mika toistaa jo ensimmäisessä istunnossa esittämänsä käsitykset omasta minuudestaan ennen masennusta (Vahva-Mika) ja masennuksen kohdattuaan (Masentunut-Mika).

Istunnossa 5 Mikan tilanne on edennyt ja hänen ajattelunsa on muuttunut. Mika reflektoi sitä prosessia, jossa hänen kokemastaan vahvuudesta lähtöinen toimijuus (Vahva-Mika) on kohdannut rajansa masennukseen sairastumisen myötä (Masentunut-Mika). Sairauden pakottamana Mikan toimijuus on ollut heikkoa ja johtanut heikkouden ja avuttomuuden tunteiden kyllästäjänä oman minuuden kyseenalaistamiseen ja lopulta sen uudelleen määrittelyyn (Epäonnistunut-Mika). Nyt Mika lausumassaan ”ku tuliki tämä sairaus...kyllä sitä voi ollakki vahva siitä huolimatta” määrittelee vahvuuden (Vahva-Mika) mahdolliseksi masennuksesta huolimatta, eikä sairauden rajoittaman toimijuuden kokemus enää johda itsen kyseenalaistamiseen.

3.2.2. Narratiiviset jaksot, vastausprosessit ja dialogisuuden tarkastelu

Istunnossa 1 keskiössä on Mikan masennukseen johtaneet tapahtumat, sairaalaan joutuminen ja sairastumisen syiden pohtiminen.

istunto 1/ nykytilanne/ rivit 113-138

- A: no arki on semmosta että minä käyn töissä ja/ hättäilen että miten (2) hänellä kulluu aika... (e/i)
 M: /minäkii oon niinku työelämässä ollu tässä kymmenen vuotta...ku tuli tässä tämä (4) ((huokaisu)) nitkahus... (e)
 sen jälkehen...ei oo ollu mittää...normaalia (1) rytmiä.../et siihe on niinku minun hirmu vaikee sopeutua... (e/i)
 Tm: /minkälaista työtä sinä oot tehny (e)
 M: noo mä olin tuolla tehtaalla kymmenen vuotta (2) töissä ja sit se loppu tässä se tehas syksyllä...
 Tn: mmm (2) sanoit että tuli niksahus (.) vai mitenkä sää sanoit sillon tammikuussa...nii tuota (.) mites se oli

Anun lausumassa tulee esille ”hätäily” Mikan viihtymisestä kotona. Mikan lausuman eksternaalisen sisällön lisäksi puheenvuorossa välittyvä tunnekokemus muutoksen aiheuttamista sopeutumisvaikeuksista. Puheessa tauko ja huokaisu voidaan tulkita merkiksi siitä, että ”nitkahduksesta” puhuminen on Mikalle emotionaalisesti raskasta. Tm vastaa Mikan lausuman asiateemaan ohittaen puheesta välittyneen tunnesisällön sekä siihen liittyvän ”nitkahdus”-teeman.

Tm:n vastaus on sinänsä dialoginen kytkeytyen aiemmin sanottuun, mutta se saattaisi ohjata keskustelun pelkästään työteemaan, jollei Mika itse jatkaisi työhistoriansa selvityksen jälkeen yksityiskohtaista kuvausta masennukseen johtaneista tapahtumista. Hieman myöhemmin Mikan lausuma ”nitkahdus” tulee vastattua Tn:n nostassa sen uudelleen puheenaiheeksi, ja Mikalle tarjoutuu mahdollisuus antaa sille merkitys. Sen sijaan Anun ”häätä” jää kokonaan vastaamatta. Mikan kertomus ”nitkahduksesta” johtaa ”Masentunut-Mika” ja lopulta ”Romahtanut-Mika” -positioiden asemoimiseen:

istunto 1/ romahdus/ rivit 211-260

- M: sit siinä helemikuun alakupuolella sitten niin (1) se meni niinku (.) tosi huonoks se tilanne että ...tuntu (i)
 että ei oo mittään ulospääsyä että ei oo millään mittään väliä ennää että
- Tn: mmm jotenki ihan epätoivoseksi meni
- M: see meni ihan epätoivoseksi se että ihan (.) ihan älyt-älyttömiä ajatuksia oli jo mielessä ...
- Tn: oliko sulla semmosia itsetuhosia ajatuksia (r)
- M: no kyllä niitä oli (.) ajatuksia oli mutta tuota mä en kyllä niinku semmosia pysty toteuttamaan niinku...
 ne vaan pyöri sitte mielessä kuitenkin
- Tm: (3) mi- minkälainen se sun kannalta se (.) nitkahus oli sitte

”Romahtanut-Mika” -positio asemoituu internaalisessa kielessä, josta välittyvä näköalattomuus ja epätoivo tulevat vastattua Tn:n uudelleen muotoillessa ne ”itsetuhoisiksi ajatuksiksi”, jotka Mika myöntää. Tämän myötä positioon liittyvän kokemuksen vakavuus tulee ymmärretyksi. Uusi sana johdattelee Mikaa tarkastelemaan positiota eri näkökulmasta, jonka myötä hän pystyy liittämään aiemmin täysin kontrolloimattomissaan olevaan toimijuuteen jonkin hallinnassaan olevan puolen. Tunneperitoisessa ja vaikeassa aiheessa on hankala pitäytyä ja Tm siirtää huomion Anuun, jättäen Mikan juuri myöntämät itsetuhoajatukset vastaamatta. Toisaalta Tm:n vastaus tuo teemaan mukaan Anun äänen, joka liittyy dialogiin järkytyksen ja pelon kokemukset. Mika liittyy tähän ja jatkaa teeman käsittelyä tuoden uudelleen esille kokemukseen liittyvät epäuskon ja järkytyksen tunteet. Pariskunnan yhteisesti jakama internaalisella kielellä käyty keskustelu jää vastaamatta, sillä seuraavassa lausumassaan ”mmm...jos vielä kävis vähän läpi sitä niin niin sulla oli jotku juhlat” Tn siirtää keskustelun eksternaaliseen tapahtumien läpikäymiseen.

Istunnon lopulla terapeuttien keskinäisessä reflektioivassa keskustelussa pariskunnan välittämät tunnekokemukset tulevat vastatuksi ja validoiduiksi. Reflektioivissa puheenvuoroissa ovat vahvasti läsnä Anun ja Mikan äänet, mutta samalla lausumiin tuodaan jotakin uutta, joka tarjoaa kuuntelevalle pariskunnalle mahdollisuuden integroida uusia elementtejä sisäiseen dialogiinsa. Aiemmin vastaamatta jääneet Mikan itsetuhoajatukset tulevat vastatuksi Tm:n lausumassa ”niinku varmaan monilla masentuneilla ihmisillä käy että sehän on ihan semmonen yks tyypillinen...sanotaanko nyt oire semmonen että jotenki elämä ei oikein tunnu miltään”. Vastaus liittyy dialogiin uuden näkökulman itsetuhosiin ajatuksiin normalisoiden ne masennuksen oireena.

Tämän myötä Mikan ”Romahtanut-Mika” -positioon liittämät, lähes ymmärryskyvyn ylittäneet piirteet saavat rinnalleen jotakin sellaista, mitä ”monilla masentuneilla ihmisillä käy”. Terapeutit jatkavat refleктоimalla pariskunnan vaikeuksia saada apua Mikan pahaan oloon:

istunto 1/ reflektointi/ rivit 1654-1690

- Tm: nii ihan (.) harmittaa kun kuulee vähä suututtaa itse asiassa ku kuulee että jos mennee apua hakemaan (i)
 nii sitte (.) sitte tuota ei sitä saakkaan
- Tn: se tuntu kyllä ihan pahalta että
- Tm: joo (.) he ei antaneet periksi (.) kuitenkaan sitten että...kuitenkin sitte (.) heillä on ollu jotenki sinnikkyyttä... (r)
- Tn: ...he on tässä jotenki yhdessä (.) ollu ollu niinku kamppailemassa tässä tässä kaikessa

Refleктоidessaan teemaa kumpikin terapeutti liittää dialogiin oman subjektiivisen tunnekokemuksen äänen, josta välittyy ymmärrys ja empatia. Samalla parin ongelmantäyteiseen dialogiin liitetään uusi, positiivisempi merkitys ”he ei antaneet periksi...heillä on ollu jotenki sinnikkyyttä”. Tämän kautta myös ”Masentunut-Mika” -positioon tarjoutuu toimijuus, joka sairaudesta huolimatta on ”sinnikäs”. Tn jatkaa refleктоimalla parin käymää dialogia Mikan sairaalaan joutumisesta ja siellä olemisesta, joka on ollut molemmille järkyttävä kokemus. Vastauksessaan Tn kytkee dialogiin uuden ”yhdessä kamppailun” merkityksen ja jaetun toimijuuden tärkeys ongelmien ratkaisussa korostuu. Mikan useaan otteeseen ääneen lausumat pohdinnat masentumiseen johtaneista syistä tulevat vastatuiksi Tm:n puheenvuorossa:

istunto 1/ reflektointi/ rivit 1691-1699

- Tm: aika harvoin...löytyy semmosta yhtä selittävää tekijää mutta monestihan sitte voi löytyä niinkö ymmärrystä (r)
 siitä että se on nii saattaa olla niinku monien asioiden summa... että on semmosia ollu monia (.) monia
 semmosia (.) tekijöitä jotka saattaa (.) kuormittaa ja olla semmosia mene-menetyksiä mistä Mika puhuu tuosta

Tm esittää näkökulman, jossa masennus on monien asioiden summa. Dialogiin liittyy ajatus siitä, ettei etsiessä välttämättä löydy ”selitystä” vaan mahdollisesti ”ymmärrystä”. Tm uudelleen muotoilee Mikan epäonnistumisiksi määrittelemät tapahtumat heikkouden ja syyllisyyden tunteista vapaimmiksi ”menetyksiksi”. Uuden merkityksenannon kautta asioiden emotionaaliseen käsittelyyn voi liittyä suru, jolloin masennus tulee uudella tavalla ymmärretyksi. Lopuksi Tn refleктоi Mikan toistamaa vahvuus-heikkous -tematiikkaa:

istunto 1/ reflektointi/ rivit 1733-1753

- Tn: mitä Mika sano et et hän on pitäny itseään vahvana ihmisenä...et masennus...voi kohdata kenet tahansa et (r)
 sehän ei mitenkään niinku (.) sitä onko vahva vai heikko sinänsä vaikuta siihen mut että ehkä just niille ihmisille jotka on pitäny itteensä vahvana nii se (.) si- siihen masennukseen liittyvä semmonen (.)
 avuttomuuden tunne...tätä asiaa mä en pysty itse hallitsemaan nii se on niinku usein aikamoinen kolaus
 tai semmonen jota joutuu sitte työstämään et miten tää voi mulle tapahtua ja

Tn kytkeytyy Mikan aiempaan lausumaan tuoden dialogiin toisenlaisen tavan ymmärtää vahvuuden ja heikkouden merkitykset masennuksessa. Lausumassaan Tn esittää näkemyksensä, jossa

masennukseen sairastuminen ei ole riippuvainen henkisistä ominaisuuksista, vaan ne ominaisuudet pikemminkin vaikuttavat sairauden kokemiseen. Tn liittää dialogiin uutena sanana ”työstämisen”, jota ”joutuu” tekemään, jotta kokemus tulee ymmärrettäväksi. Puheenvuorossa on kuultavissa asiantuntijan ääni, joka tuo dialogiin psykologisia merkityksiä.

Istunnossa 3 keskeiseksi nousee Mikan ja Anun toive masennukseen johtaneiden syiden selvittämisestä. Etenkin Anu korostaa sairauden hyväksymisen edellyttävän syiden ymmärtämistä, jotka olisi kuultava ammattilaisten lausumina. Tm ohjaa Mikaa reflektoimaan syiden löytymisen merkitystä itselleen, jonka Mika määrittelee ”vois käsitellä sen asian sitte”. Mikan lausumassa on kuultavissa psykologinen ääni, joka heijastelee ensimmäisessä istunnossa Tn:n dialogiin tuomaa ajatusta ”työstämisestä”. Tämän jälkeen alkaa Mikan monologi pohtimistaan syistä, jotka olivat hyvin samanmuotoisina esillä jo ensimmäisessä istunnossa. Pohdinta päättyy ”Vahva-Mika” ja ”Masentunut-Mika” -positioiden reflektointiin ja johtopäätökseen siitä, että hän on joutunut muuttamaan käsitystään itsestään siten ”että ei sitä ookkaan niin vahva”. Vastauksissaan terapeutit kytkevät dialogiin asiakkaiden toivomat ammatilliset äänet:

istunto 3/ reflektointi/ rivit 572-588

Tn: ...kun on puhunu monien masentuneitten kanssa... jotenki tämä kaltasia asioitahan moni kertoo (r)

Tm: niin kertoo ja sitte jos lukee niinkö (1) oppikirjoja masennuksesta... yhteinen tekijä monesti on semmonen joku menetys se voi olla joku todellinen menetys...tai ihminen on ite kokenu vaikkeis olis niinku todellisuudessa tapahtunukkaan sitä menetystä...menettäny kasvonsa tai jotenki työkykynsä tai asemansa....

Tn:n lausumassa on kuultavissa kokemuksen kautta hankittu asiantuntijuuden ääni. Lausumassaan ”jos lukee niinkö oppikirjoja masennuksesta niin” Tm liittää dialogiin myös ulkopuolisen asiantuntijuuden äänen. Tm palaa jo aiemmin dialogiin tuomaansa sanaan menetys ja laajentaa sen käsittämään konkreettisen lisäksi abstraktimpia ulottuvuuksia, kuten ”kasvonsa... työkykynsä... asemansa” menettämisen. Tämä liittää dialogiin uuden filosofisemman äänen, joka pohtii masennuksen taustalla mahdollisesti olevaa syvempää kokemusta oman minuuden tai ainakin sen merkittävän osan menetyksestä. Tn jatkaa reflektoimalla tätä prosessia:

istunto 3/ reflektointi/ rivit 632-653

Tn: ...et joutu ikään kuin uudestaan niinku arvioimaan itteensä että mä että mä en ookkaan semmonen ihminen (r) joka selviytyy (.) kaikissa tilanteissa vaan (.) tuleekin vastaan semmonen paikka jossa niinku ei jotenki voimat riitä tai (.) ei oo niinku omissa käsissä se...saattaa joutua miettimään semmosiakin asioita että mitä itseltään vaatii...jotenkin niinku sitä suhtautumista omaan itseen ja omaan tekemiseensä voi joutua miettimään

Tn:n minä-muotoisessa reflektoinnissa kuuluu Mikan ääni, joka itsensä uudelleen arvioinnissa ”ei sitä ookkaan niin vahva” kyseenalaistaa ”Vahva-Mika” -position. Tähän negatiiviseen minän uudelleen määrittelyyn Tn liittää lausumassaan ”ei oo niinku omissa käsissä se” näkökulman, jossa epäonnistumisten taakka siirtyy omasta toimijuudesta sairaudelle, jolle itse ei voi mitään. Mikan

lausuma ”vois käsitellä sen sitten” tulee vastattua psykologisella äänellä, joka tarjoaa keinoiksi ”miettiä” itselle asetettuja vaatimuksia ja suhtautumista omaan itseen ja tekemiseensä. Näin pariskunnan rakentaman ”Toipuja-Mika” -position toimijuutta vahvennetaan.

Istunnossa 5 Mika kertoo toipumisensa edenneen ja ajattelunsa muuttuneen:

istunto 5/ muutokset/ rivit 293-300

M: ...itsetunto oli ihan nollassa että ihan surkee ihminen...nyt on vähä niinku muuttunu sillee että ei sitä nyt (r)
niin huono oookkaa...pidin ihteeni semmosena vahvana...tuliki tämä sairaus ni sitte aatteli että no eihän
sitä oo vahva mutta ei sitä nyt loppupelissä ku aattelee ni kyllä sitä voi ollakki vahva siitä huolimatta

Mikan lausumassa käy ilmi, että sairauden tuoman heikkouden kokemuksen integrointi omaan minäkuvaan on onnistunut ilman negatiivista uudelleen määrittelyä.

3.2.3. Yhteenveto tuloksista

Istunnoissa sekä Mika että Anu osallistuvat aktiivisesti keskusteluun, joka pääosin onkin parin toisiaan täydentävää kertomusta Mikan sairastumisesta ja tämän hetkisestä tilanteesta. Terapian alusta lähtien heidän puheensa kulkee edestakaisin eksternaalisen ja internaalisen kielen välillä ja kumpikin reflektoi merkityksiä sekä spontaanisti että terapeuttien aloitteesta. Keskiössä on Mikan ongelmallinen kokemus minuudestaan sairastumisen jälkeen. Aiemmin minäkäsityksessä merkityksellinen vahvuus on kohdannut rajansa ja sairauden mukanaan tuomat kokemukset ovat johtaneet oman itsen kyseenalaistamiseen. Terapiaprosessi on tuloksellinen siten, että Mika kykenee onnistuneella tavalla integroimaan läpikäymänsä kokemuksen omaan minäkuvaansa.

Terapeuttien vastaukset ovat kauttaaltaan dialogisia kytkeytyen Mikan tai Anun aiemmin lausumaan. Vaikeiden teemojen käsittelyssä välittyvät tunneilmaisut jäävät usein ilman terapeuttien välitöntä vastausta, mutta tulevat vastatuksi hieman myöhemmin tai viimeistään istuntojen loppupuolella terapeuttien käymissä keskinäisissä reflektoinneissa. Ennen loppuvaiheen reflektointia terapeuttien vastaukset ovat pääosin tarkentavia kysymyksiä, toistoja tai uudelleen muotoiluja. Kysymyksillään terapeutit määrittelevät kulloisenkin dialogin fokuksen, vaikka ne asiakkaiden aiemmin lausumaan kytkeytyvätkin. Terapeutit käyttävät menetelmän kaltaisesti keskinäistä reflektointia, jonka kautta asiakkaiden lausumiin vastataan dialogisesti. Vastauksissaan terapeutit onnistuneesti tuovat dialogiin jotakin sellaista uutta, joka mahdollistaa erilaiset näkökulmat ongelmaan ja siten uuden ymmärryksen syntymisen.

4. POHDINTA

Tutkimuksemme keskeisin tavoite oli tarkastella masennuksen pariterapiassa tapahtuvaa muutosta ja tämän muutoksen taustalla vaikuttavia dialogisia prosesseja. Tutkimme kahta eripituista pariterapiaa, jotka kummatkin johtivat onnistuneeseen tulokseen. Muutoksen oletimme jollakin tapaa olevan havaittavissa asiakkaiden ongelmapuheisiin liittyvissä kielellisissä asemoinneissa ja niiden kautta muotoutuvissa toimijuuksissa, joiden totesimmekin muuttuvan terapiaprosessien aikana. Näitä asemointeja ja toimijuuspuheita sisältävät teemat analysoimme Seikkulan ja Laitilan (2008) kehittämällä menetelmällä, jonka avulla totesimme käydyt keskustelut pääsääntöisesti dialogisiksi dialogeiksi, joita terapeutit kykenivät vastauksillaan ylläpitämään. Analyysimme perusteella kuitenkin huomasimme vastauksen voivan olla dialoginen suhteessa edeltävän lausuman johonkin sisältöön, mutta monologinen suhteessa mahdollisiin muihin sisältöihin, jotka jäivät vastaamatta. Seuraavaksi vertailemme tutkimiamme terapiaprosesseja ja pohdimme analyysimme keskeisimpiä tuloksia.

Terapiaprosessit erosivat luonteeltaan varsin paljon. Miian ja Teron terapiassa keskustelut liittyivät lähinnä parisuhteen ja perhe-elämän ongelmiin, Mikan ja Anun terapiassa keskusteltiin pääosin Mikan masennukseen liittyvistä teemoista. Erot selittynevät parisuhteiden laadun eroilla, sillä Miian ja Teron parisuhteessa oli varsin paljon ongelmia, kun taas Mikan ja Anun parisuhteessa näin ei näyttänyt olevan. Jacobsonin, Fruzzettin, Dobsonin, Whismanin ja Hopsin (1993) mukaan masennuksen pariterapiassa on ensisijaisesti keskityttävä parisuhteen laadun parantamiseen, mikäli se näyttäytyy ongelmaisena. Miian ja Teron terapiassa näin tehtiin ja muutos on havaittavissa siinä, etteivät kyseiset ongelmat enää kuormittaneet parisuhdetta terapian päättyessä. Terapian alussa Miia asemoi parisuhteen valtasuhteita siten, että hänen oma toimijuutensa näyttäytyi varsin riippuvaisena Teron toimijuudesta, jonka hän määritteli jollakin tapaa vääränlaiseksi. Terapian loppupuolella Miia asemoi valtasuhteet samoin, mutta hän määritteli Teron toimijuuden erilaiseksi. Analyysimme osoitti, etteivät Miian merkityksenannot terapian aikana merkittävästi muuttuneet. Pohdinnat Teron toiminnan muutoksen taustalla olevista tekijöistä jäävät arvailuiksi. Mahdollista on, että terapian ulkopuolella koettu menetys ja yhteinen suru toimivat muutostekijöinä, sillä sen jälkeen parisuhde näyttäytyi varsin erilaisena. Totesimme Miian refleksiivisen toimijuuden vahvistuvan terapian aikana, joka on yhtäläinen huomio toisaalla todetun onnistuneen terapiaprosessin ominaisuuksista (Angus & Hardtke, 1994). Toisaalta Miian ja Mikan terapiassa narratiiviset jaksot vaihtuivat usein puhujan myötä, minkä on todettu vaikeuttavan terapeuttisen dialogin muodostumista (Laitila ym., 2001). Mikan ja Anun terapiassa keskiössä oli Mikan ongelmallinen kokemus masennukseen sairastumisen hyväksymisestä. Terapian aikana Mika

onnistui integroimaan sairauteensa liittyvän heikkouden kokemuksen minäkuvaansa ilman oman itsen negatiivista uudelleen määrittelyä. Mikan kyky reflektioon näyttäytyi vahvana terapian alusta saakka. Vaikutti kuitenkin siltä, että Mika oli varsin jumiutunut tiettyihin pohdintoihin, jotka terapian aikana saivat uusia sisältöjä siten, että ongelmapuhe väistyi.

Vastausprosessien analyysi toi esille dialogisuuden monitahoisen luonteen. Tutkimiemme terapiaprosessien keskustelut olivat pääsääntöisesti dialogisia eli niiden lausumat liittyivät toisiinsa kytkeytymällä edellä puhuttuun. Terapeuttien vastauksissa tämä näkyi asiakkaiden käyttämien sanojen toistoina, asiakkaiden lausumien uudelleen muotoiluina tai lausumien sisältöön liittyvinä kysymyksinä. Analyysimme perusteella kummassakin terapiaprosessissa välitön vastaaminen asiakkaiden lausumien tunnesisältöihin jäi vähäiseksi. On kuitenkin huomioitava, ettemme teknisistä syistä johtuen kyenneet ulottamaan analyysiamme riittävästi vuorovaikutuksen ei-kielelliseen puoleen. Aiemmin puhuttuun teemaan voidaan kuitenkin aina palata myöhemmin istunnon aikana tai jopa myöhemmissä istunnoissa. Etenkin Mikan ja Anun terapiassa välittömästi vastaamatta jääneet tunnesisällöt tulivat huomioituiksi myöhemmin terapeuttien keskinäisessä reflektoinnissa. Miian ja Teron terapiassa tunnesisällöt Miian lausumat jäivät lähestulkoon kokonaan vastaamatta. Narratiivisten jaksojen analyysissä tämä näyttäytyy siten, että Miian internaaliseen kieleen terapeutit usein vastasivat refleksiivisellä kielellä, joka mielestämme viittaa tietynlaiseen menetelmällisyyteen, jonka näemme dialogisuuden esteenä. Terapeutti voi siis kytkeytyä asiakkaan lausuman sisältöön varsin dialogisesti, mutta kun hän vastauksessaan siirtää puheen toiseen narratiiviseen jaksoon, vastaus jää sillä tasolla monologiseksi. Toisaalta tämän siirtymän voi myös ymmärtää uuden ja toisenlaisen puheentavan tuomiseksi dialogiin siten, että uuden ymmärryksen syntyminen mahdollistuu. Mikan ja Anun terapiassa terapeutit käyttivät keskinäistä reflektiota varsin menetelmällisesti, mutta onnistuivat sen kautta vastaamaan niihin asiakkaiden lausumiin, jotka heiltä välittömästi jäivät vastaamatta. Tässä terapeuttien pääosin refleksiivisessä kielessä totesimme mikroanalyysimme pohjalta vaihtuvuutta myös internaaliseen kieleen, jossa asiakkaiden tunnekokemukset tulivat vastattua terapeuttien dialogiin liittämien subjektiivisten emotionaalisten sisältöjen myötä. Pohdimme NPCS-analyysin tarkkuuden merkitystä, sillä metodin kirjaimellinen noudattaminen olisi johtanut puutteellisiin havaintoihin. Metodin mukaisesti narratiivinen jakso määritellään vähintään neljän lauseen mittaiseksi ja siten osa merkittävistä internaalisista jaksoista olisi hukkunut vallitsevaan jaksoon.

Ihmisenä olemisen ja vuorovaikutuksen polyfonisen luonteen vuoksi lausuma saattaa sisältää useita ääniä, joista joku tai jotkut tulevat vastatuiksi ja toiset taas eivät. Jos jokin ääni ei tule vastatuksi, se voidaan ymmärtää siten, ettei äänellä ole merkitystä eikä sitä ole tarpeen enää tehdä kuuluvaksi. Terapeutit tekevät jatkuvasti joko tietoisesti tai tiedostamattaan valintoja siitä, mihin

asiakkaiden lausumien sisältöihin he vastaavat. Dialogisuuden edellytys on ei-tietämisen lähtökohta (Anderson & Goolishan, 1992), jonka mukaisesti terapeutti pitäytyy asiantuntijuudestaan mahdollisesti kumpuavien oletusten tekemisestä ja on siten avoin asiakkaan kertomalle. Terapeutti kuitenkin valitsee sen asiakkaan lausuman sisällön, johon hän vastaa tai joka jää vastaamatta. Tutkimuksemme perusteella tulkitsemme terapeutin asiantuntijuuden olevan yksi tätä valintaa ohjaava tekijä. Ilman merkitykselliseksi tekevää vastausta jäänyt ääni sammuu lopulta eikä siten osallistu siihen polyfoniaan, jossa eri äänten vuoropuhelu katsotaan keinoksi synnyttää uusia näkökulmia (Seikkula & Arnkil, 2005). Terapiakontekstissa ymmärrämme tällaisen vastausta vaille jääneen äänen kantavan ongelman kannalta merkityksellisiä sisältöjä, jotka siten jäävät dialogisuuden ulottumattomiin ja vaille mahdollisuutta muuttua. Tulosten perusteella näemme terapiaprosessien dialogisuuden laadun varsin erilaisina. Miian ja Teron terapiassa on enemmän monologisia elementtejä, sillä vaikka Miian lausumat tulivat dialogisesti vastattua, jäivät jotkut lausumissa kuuluvista äänistä kokonaan vastaamatta. Terapeuttien reflektion keskiössä oli Teron äänen integroiminen dialogiin, joka ei välttämättä vastauksena tavoittanut kaikkia Miian lausumissa kuuluvia ääniä. Mikan ja Anun terapiassa lausumissa kuuluviin ääniin vastattiin, joskin osaan niistä viiveellä. Reflektiossaan terapeutit näennäisesti pienin keinoin – toistamalla asiakkaiden lausumia ja liittämällä niihin uusia sisältöjä uudelleen muotoilujen avulla – onnistuivat dialogisuuden perusajatuksen mukaisesti uuden ymmärryksen synnyttämisessä. Kummassakin terapiaprosessissa esiin tullut tietynlainen menetelmällisyys näyttäytyi toisessa siis dialogisuutta heikentävänä ja toisessa selkeästi dialogisuutta edistävänä tekijänä.

Mäkelän (1990) mukaan kvalitatiivisessa tutkimuksessa arvioitavuuden ja toistettavuuden vaatimukset ovat tärkeä osa tutkimuksen arviointia. Tutkimuksemme validiteettia nostaa tutkimusprosessin yksityiskohtainen kuvaus. Runsaiden aineistositaattien avulla pyrimme havainnollistamaan tekemämme selitykset ja tulkinnat siten, ettei lukijan tarvitse luottaa pelkästään intuitioomme tutkimuksen tekijöinä. Tutkimuksen reliabiliteettia vahvistaa analyysivaiheessa noudattamamme triangulaation periaate (Eskola & Suoranta, 1998), jonka mukaisesti suoritimme analyysin tahoillamme itsenäisesti. Tuloksia vertaillessamme esiin tulleista eroavaisuuksista pääsimme yhteisymmärrykseen neuvottelemalla. Kahden tutkijan perehtyminen samaan aineistoon luo sellaista moniäänisyyttä, joka mahdollistaa rikkaamman tulkinnan. Tutkimuksen merkittävimpana heikkoutena näemme teknisistä syistä johtuneet aineiston puutteet. Miian ja Teron terapiasta ei ollut käytettävissä nauhoitteita kaikista istunnoista, ja useiden istuntojen nauhoitteiden laatu oli niin heikko, ettei niitä voitu käyttää. Nämä puutteet ohjasivat osaltaan sitä, mihin tutkimuksemme kohdentui kyseisessä terapiaprosessissa. Kummastakin terapiaprosessista analysoidut videotallenteet oli kuvattu yhdellä kameralla, joka ymmärrettävästi kaventaa

kuvakulmia siten, ettei jokaista läsnä olevaa voida havainnoida soveltamamme metodin edellyttämällä tavalla. Terapeuttien vastausten analysointi rajoittui pääosin siihen, mitä oli kuultavissa ja mahdolliset ei-kielelliset vastaukset jäivät analyysin ulkopuolelle. Terapiavuorovaikutuksen ulkopuolisina tarkkailijoina kykenemme saavuttamaan vain puhutussa ja kuullussa kielessä muodostuvan äyllisen ymmärryksen siitä kokonaisvaltaisesta kokemuksesta, jonka asiakkaat ja terapeutit jakavat terapiatilanteen tämänhetkisyydessä (Seikkula & Trimble, 2005). Pyrkinessämme kahden pariterapiaprosessin tarkasteluun näemme rajoitteeksi myös sen, että Miian ja Teron terapiassa Tero oli paikalla vain yhdessä analysoimistamme istunnoista. Toki tilanne tällöinkin on kahden terapeutin ollessa paikalla moniulotteisempi kuin yksilöterapiassa, mutta Teron poissaolon myötä analyysimme kohdentui vain Miian määrittelemiin ongelmiin, asemointeihin ja toimijuuspuheisiin. Edelleen rajoituksena voidaan pitää sitä, ettei tutkimuksemme sisältänyt analyysin soveltamista tuloksettomaan terapiaan. Tästä johtuen terapiaprosessien vertailun anti jäi kevyemmäksi, eikä johtopäätösten tekemiseen heikommin onnistuneen terapian dialogisista piirteistä tarjoutunut mahdollisuutta. Hyvän ja heikon tuloksen tuottaneiden terapiaprosessien vertailevan vastausprosessien analyysin näemme merkittävänä jatkotutkimuksen aiheena. Edelleen jatkotutkimusta vaatii terapiavuorovaikutuksen tämänhetkisyyden, jossa tulee puhutun kielen lisäksi keskittyä tarkastelemaan vuorovaikutuksen ei-kielellisiä piirteitä. Dialogiseksi määritellyn dialogin laadun tutkiminen vaatii varsin mikroanalyttistä otetta ja se tarjoaakin siten runsaasti jatkotutkimuksen sisältöjä.

Psykoterapian prosessitutkimuksen pyrkimyksenä on tavoittaa ja arvioida niitä tekijöitä, jotka vaikuttavat psykoterapian kulkuun (McLeod, 2001). Tutkimukset psykoterapian tehosta viittaavat siihen, että eri psykoterapiamenetelmille yhteiset tekijät ovat psykoterapiamenetelmien erityisiä tekijöitä tärkeämpiä. Tutkimuksemme pyrkimyksenä ei ole antaa kausaalisia selityksiä siitä, millä keinoin toimimalla terapiassa saavutetaan toivottuja tuloksia, vaan näemme tutkimuksemme antavan viitteitä siitä, kuinka terapeuttisen dialogin laatua tulisi kehittää. Tutkimuksemme osoittaa dialogisuuden monitahoisen luonteen. Terapiakeskusteluiden lausumissa kuuluvat äänet ovat vain osa niistä äänistä, jotka tulevat eläviksi vuorovaikutuksen ”tässä ja nyt”-hetkissä. Todellisen dialogisuuden synnyttäminen edellyttää, että terapeutit ovat herkkiä näille kaikille äänille. Kehonkielessä, ilmeissä, tunnereaktioissa, katseissa, äänenpainoissa, huokauksissa, tauoissa ja muissa samanlaisissa vuorovaikutuksen elementeissä tulevat kuuluviksi äänet, jotka yhtäläillä vaativat tulla vastatuiksi. Näiden äänien ohittaminen vaientaa ne lopulta, sillä ilman vastausta jääminen tarkoittaa myös niiden merkityksen riistämistä – Bahtinin (1986, 127) mukaan ”sanalle (ja sitä myötä ihmiselle itselleen) ei ole mitään kauheampaa kuin vastausta vaille jääminen”.

LÄHTEET

- Anderson, H. (1997). *Conversation, language, and possibilities: a postmodern approach to therapy*. New York: Basic Books.
- Anderson, H. (2003). Postmodern Social Construction Therapies. Teoksessa T. Sexton, G. Weeks & M. Robbins (toim.). *Handbook of family therapy: The science and practice of working with families and couples*, s. 125-146. New York: Brunner-Routledge.
- Anderson, H. (2007). The heart and spirit of collaborative therapy: The philosophical stance - "A way of being" in relationship and conversation. Teoksessa H. Anderson & D. Gehart (toim.). *Collaborative therapy: Relationships and conversations that make a difference*, s. 43-59. New York: Routledge.
- Anderson, H. & Goolishian, H. (1992). The client is the expert: A not-knowing approach to therapy. Teoksessa S. McNamee & K. J. Gergen (toim.). *Therapy as social construction*, s. 25-39. London: Sage.
- Angus, L. & Hardtke, K. (1994). Narrative processes in psychotherapy. *Canadian Psychology*, 35:2, s. 190-203.
- Avtonomova, N. (1999). Bakhtin and "Anti-Bakhtin" Some contemporary approaches. Teoksessa W. Maiers, B. Bayer, B. Duarte Esgalhado, R. Jorna & E. Schraube (toim.). *Challenges to theoretical psychology*, s. 426-433. North York: Captus Press.
- Bahtin, M. (1981). *The dialogical imagination: four essays by M.M. Bakhtin*. Austin: University of Texas Press.
- Bahtin, M. (1986). *Speech genres and other late essays*. Austin: University of Texas Press.
- Bahtin, M. (1991). *Dostojevskin poetiikan ongelmia*. Helsinki: Orient Express.
- Bakan, D. (1966). *The duality of human existence: Isolation and communion in western man*. Boston: Beacon Press.
- Bandura, A. (2001). Social cognitive theory: An agentic perspective. *Annual Review of Psychology*, 52, s. 1-26.
- Barbato, A. & D'Avanzo, B. (2008). Efficacy of couple therapy as a treatment for depression: a meta-analysis. *Psychiatric Quarterly*, 79, s. 121-132.
- Davies, B. & Harré, R. (1990). Positioning: The Social Construction of Selves. *Journal for the Theory of Social Behaviour*, 20, s. 43-63.
- Emmanuel-Zurveen, L. & Emmelkamp, P. (1997). Spouse-aided therapy with depressed patients. *Behavior Modification*, 21, s. 62-67.
- Eskola, J. & Suoranta, J. (1998). *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Tampere: Vastapaino.

- Gonçalves, M. & Guilfoyle, M. (2006). Dialogism and psychotherapy: therapists' and clients' beliefs supporting monologism. *Journal of Constructivist Psychology*, 19, s. 251-271.
- Haarakangas, K. (1997). Hoitokokouksen äänet. Dialoginen analyysi perhekeskeisen psykiatrisen hoitoprosessin hoitokokouskeskusteluista työryhmän toiminnan näkökulmasta. *Jyväskylän yliopiston tutkimusraportteja. Psykologia ja sosiaalinen tutkimus*, 130.
- Haarakangas, K. (2008). Parantava puhe. Helsinki: Hakapaino.
- Hautamäki, A. & Ojala, H. (2008). "Kumpi vetää kumpaa" - Sosiaaliseen tukeen liittyvät dialogiset prosessit masennuksen pariterapiassa. Pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopisto.
- Harju, M. & Luukkonen, S. (2003). Dialogin rakentuminen suhteessa masentuneen henkilön sisäiseen tarinaan. Pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopisto.
- Hydén, M. (2005). 'I must have been an idiot to let it go on': Agency and positioning in battered women's narratives of leaving. *Feminism & Psychology*, vol. 15 (2), s. 169-188.
- Jacobson, N.S., Fruzzetti, A.E., Dobson, K., Whisman, M. & Hops, H. (1993). Couple therapy as a treatment for depression: II. The effects of relationship quality and therapy on depressive relapse. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 61 (3), s. 516-519.
- Jokinen, A. & Suoninen, E. (toim.) (2000). Auttamistyö keskusteluna. Tutkimuksia sosiaali- ja terapiatyön arjesta. Tampere: Vastapaino.
- Kenttä, E. & Kuitunen, S. (2006). Terapeuttien vastausten merkitys dialogin rakentumisessa ensi kertaa psykoosiin sairastuneiden hoitokokouksessa. Pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopisto.
- Kivimäki, H. & Kämäräinen, H-L. (2003). Keskustelun rakentuminen ja dialogisuus kahden psykoosipotilaan avoimen dialogin mallin mukaisessa hoitokokouksessa. Pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopisto.
- Koivula, P. & Siivinen, O. (2007). Toimijuuden rakentuminen masennuksen pariterapiassa kerrotuissa tarinoissa. Pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopisto.
- Kurri, K. & Wahlström, J. (2007). Reformulations of agentless talk in psychotherapy. *Text & Talk*, 27 (3), s. 315-338.
- Laitila, A., Aaltonen, J., Wahlström, J. & Angus, L. (2001). Narrative processes coding system in marital and family therapy: an intensive case analysis of the formation of a therapeutic system. *Contemporary Family Therapy*, 23 (3), s. 309-322.
- Langenhove, L. & Harré, R. (1999). Introducing positioning theory. Teoksessa R. Harré & L. van Langenhove (toim.). *Positioning Theory*, s. 14-31. Oxford: Blackwell.
- Linell, P. (2009). Rethinking language, mind, and world dialogically: interactional and contextual theories of human sense-making. Charlotte: IAP

- Luckmann, T. (1990). Social communication, dialogue and conversation. Teoksessa I. Markova & K. Foppa (toim.). *The dynamics of dialogue*, s. 45-61. Exeter: BPCC.
- Markova, I. (2006). On 'the inner alter' in dialogue. *International Journal for Dialogical Science*, 1 (1), s.125-147.
- McLeod, J. (1997). Narrative and psychotherapy. London: SAGE.
- McLeod, J. (2001). Qualitative research in counselling and psychotherapy. London: Sage.
- Mead, D. E. (2002). Marital distress, co-occurring depression and marital therapy: A review. *Journal of Marital and Family Therapy*, 28, s. 299-314.
- Mezirow, J. (1981). A critical theory of adult learning and education. *Adult Education*, 32 (1), s. 3-24.
- Mäkelä, K. (1990). Kvalitatiivisen analyysin arviointiperusteet. Teoksessa K. Mäkelä (toim.). *Kvalitatiivisen aineiston analyysi ja tulkinta*, s. 42-61. Helsinki: Gaudeamus.
- Mönkkönen, K. (2002). Dialogisuus kommunikaationa ja suhteena. Vastaamisen, vallan ja vastuun merkitys sosiaalialan asiakastyön vuorovaikutuksessa. Kuopio: Kuopion yliopisto painatuskeskus.
- Paré, D. & Lysack, M. (2004). The willow and the oak: from monologue to dialogue in the scaffolding of therapeutic conversations. *Journal of Systemic Therapies*, 23 (1), s. 6-20.
- Pinsof, W. & Wynne, L. (2000). Toward progress research: Closing the gap between family therapy practice and research. *Journal of Marital and Family Therapy*, 26, s. 1-8.
- Puusniekka, A. & Saaranen-Kauppinen, A. (2006). KvaliMOTV – Menetelmäopetuksen tietovaranto [verkojulkaisu]. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto [ylläpitäjä ja tuottaja]. <http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/>.
- Riessman, C. K. (2002). Analysis of personal narratives. Teoksessa J.F. Gubrium & J.A. Holstein (toim.). *Handbook of interview research. Context and method*, s. 695-710. California: Thousands oaks.
- Rober, P. (2002). Constructive hypothesizing, dialogic understanding and the therapist's inner conversation: some ideas about knowing and not knowing in the family therapy session. *Journal of Marital and Family Therapy*, 28 (4), s. 467-478.
- Ronkainen, S. (1999). Ajan ja paikan merkitsemät. Subjektiviteetti, tieto ja toimijuus. Helsinki: Gaudeamus.
- Räsänen, E. (2006). Dialogia miesten väkivallasta. Hyväksyvän terapian ja haastamisen kohdatessa. Pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopisto.
- Seikkula, J. (2002). Open dialogues with good and poor outcomes for psychotic crises: Examples

- from families with violence. *Journal of Marital and Family Therapy*, 28 (3), s. 263-274.
- Seikkula, J. (2003). Dialogue is the change: understanding psychotherapy as a semiotic process of Bakhtin, Voloshinov, and Vygotsky. *Human Systems: The Journal of Systemic Consultation & Management*, 14 (2), s. 83-94.
- Seikkula, J. (2006). Dialogical and narrative processes in couple therapy for depression (DINADEP). Research plan.
- Seikkula, J. (2008). Inner and outer voices in the present moment of family and network therapy. *Journal of Family Therapy*, 30, s. 478-491.
- Seikkula, J. & Arnkil T. (2005). Dialoginen verkostotyö. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Seikkula, J. & Laitila, A. (2008). Dialogical methods in investigating the happening of change (in multiactor settings). Sketch for manual. Julkaisematon, kirjoitettu 22.10.2008.
- Seikkula, J. & Trimble, D. (2005). Healing elements of therapeutic conversation: Dialogues as an embodiment of love. *Family Process*, 44(4), s. 461-475.
- Shotter, J. & Billig, M. (1998). A Bakhtinian psychology: from out of the heads of individuals and into the dialogues between them. Teoksessa M.M. Bell & M. Gardiner (toim.). *Bakhtin and the human sciences*, s. 13-29. London: SAGE.
- Stern, D. (2004). The present moment in psychotherapy and every day life. New York: Norton & Co.
- Tirado, F. & Gálvez, A. (2007). Positioning theory and discourse analysis: Some tools for social interaction analysis. *Forum: Qualitative Social Research*, 8 (2), Art. 31, <http://nbn-resolving.de/urn:nbn:de:0114-fqs0702317>
- Tiuraniemi, J. (2002). Reflektiivisyys asiantuntijan työssä. Teoksessa P. Niemi & E. Keskinen (toim.). *Taitavan toiminnan psykologia*, s. 165-195. Turun yliopiston psykologian laitoksen julkaisuja.
- Törrönen, J. (2000). Subjektiaseman käsite empiirisessä sosiaalitutkimuksessa. *Sosiologia*, 3, s. 243-255.
- Watson, J.C. & Greenberg, L.S. (1996). Pathways to change in psychotherapy of depression: Relating process to session change and outcome. *Psychotherapy: Theory, research and practice*, vol 33 (2), s. 262-274.

LIITE 1

Tekstinäytteiden litterointisymbolit (Jokinen & Suoninen, 2000; Koivula & Siivinen, 2007):

(.)	mikrotauko (alle sekunnin kestävä)
(2)	tauon kesto sekunteina
[päällekkäispuheen alkukohta
]	päällekkäispuheen loppukohta
hiljaa	hiljaisella äänellä puhuttu kohta
<u>äänekäs</u>	kova ääni tai painotus
kou-	keskenjäänyt sana
.hhh	kuuluva sisäänhengitys
hhh	kuuluva uloshengitys
.hjoo	sana sanottu samalla sisäänhengittäen
heh heh	nauru
§nauraen§	nauraen puhuttu kohta
(epävarma)	nauhalla epäselvästi kuuluva kohta
()	kohta, josta ei ole saatu selvää
...	lausumasta jätetty osa pois
((tutkija))	tutkijan lisäämä huomautus

Miian ja Teron terapiassa käytetyt lyhenteet:

M	Miia
T	Tero
Tn	naisterapeutti
Tm	miesterapeutti

Mikan ja Anun terapiassa käytetyt lyhenteet:

M	Mika
A	Anu
Tn	naisterapeutti
Tm	miesterapeutti

Narratiivisten jaksosten merkintätapa:

(e)	eksternaalinen narratiivinen jakso
(i)	internaalinen narratiivinen jakso
(r)	refleksiivinen narratiivinen jakso
/	narratiivisen jakson vaihtumiskohta

LIITE 2

Miian ja Teron terapiakeskustelujen teemat (ja niiden sisältämien aihealueiden määrä)

Istunto 1

tutkimushanke (2)
 nykytilanne (7)
 perhe-elämä (8)
 aiempi masennus (4)
 Miian piirteet (9)
 koettu suru (1)
 sukulaiset (3)
 Teron piirteet (1)
 istunnon arviointia (1)
yht. 9 teemaa, 36 aihealuetta

Istunto 9

nykytilanne (18)
 perhe-elämä (23)
 sukulaiset (6)
 alkoholin käyttö (5)
 reflektointi (1)
 ratkaisuehdotuksia (2)
 väkivalta (1)
 istunnon arviointia (1)
 tutkimushanke (1)
yht. 9 teemaa, 58 aihealuetta

Istunto 22

nykytilanne (17)
 edellinen istunto (7)
 väkivalta (8)
 perhe-elämä (5)
 ratkaisuehdotuksia (2)
 muutokset (1)
 seuraava istunto (2)
 sukulaiset (1)
 istunnon arviointia (1)
yht. 9 teemaa, 44 aihealuetta

Istunto 31

nykytilanne (8)
 tutkimushanke (1)
 perhe-elämä (16)
 Teron piirteet (2)
 muutokset (5)
 sukulaiset (3)
 menetyt (6)
 pikkupirut (8)
 istunnon arviointia (1)
yht. 9 teemaa, 50 aihealuetta

Mikan ja Anun terapiakeskustelujen teemat (ja niiden sisältämien aihealueiden määrä)

Istunto 1

tutkimushanke (2)
 nykytilanne (5)
 sairastuminen (2)
 romahdus (7)
 vaikeus saada apua (3)
 sairaalassa (5)
 toivoa (4)
 taustatekijät (6)
 reflektointi (7)
 reflektoinnin reflektointi (3)
yht. 10 teemaa, 44 aihealuetta

Istunto 3

nykytilanne (10)
 sairastuminen (4)
 taustatekijät (11)
 parisuhde (3)
 reflektointi (5)
 reflektoinnin reflektointi (2)
yht. 6 teemaa, 35 aihealuetta

Istunto 5

nykytilanne (11)
 muutokset (4)
 sairastuminen (4)
 sukupuun piirtäminen (1)
 reflektointi (5)
 reflektoinnin reflektointi (1)
yht. 6 teemaa, 26 aihealuetta